

Sisekaitseakadeemia
Politsei- ja piirivalvekolledž

Gerli Vaher

**LÄHISUHTEVÄGIVALLA KATKESTAMISE MUDELI
MÕJU MEHELE JA TEMA PEREKONNALE
(Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Perekeskuse näitel)**

Lõputöö

Juhendaja:

Pia Ruotsala

Kaasjuhendaja:

Uno Traat

Tallinn 2018

ANNOTATSIOON

Kolledž: Politsei- ja piirivalvekolledž	Kuu ja aasta: juuni 2018.a
<p>Töö pealkiri eesti keeles: Lähisuhtevägivalla katkestamise mudeli mõju mehele ja tema perekonnale (Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Perekeskuse näitel)</p> <p>Töö pealkiri võõrkeeles: Intimate parntner violence interruption model impact for man and his family on the example of The Family Center of Estonian Evangelical Lutheran Church.</p>	
Töö autor: Gerli Vaher	Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste tööde autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Olen nõus oma lõputöö avaldamisega elektroonilises keskkonnas.
<p>Lühikokkuvõte: Lõputöö on aktuaalne kahest aspektist- praktilisus ja uudsus. Lähisuhtevägivallaga tegelemine on saanud erinevatele osapooltele järjest suuremaks proriteediks seoses Istanbuli konventsiooni ja Vägivalla ennetamise strateegiaga aastateks 2015-2020. Uudsus seisneb selles, et vägivaldseid tegusid paarisuhtes toime pannud meeste ja nendele suunatud tugiprogrammide kohta pole varem Eestis teadusuuringuid tehtud. Valimiks on EELK Perekeskuse Sisemise kindluse programmi läbinud mehed. Lõputöös toob autor välja uuringutulemused, nende järeldused ja omapoolsed ettepanekud. Töö on koostatud eesti keeles. Töös on kasutatud 32 allikat, millest 13 on võõrkeeles (inglise, saksa või hispaania keeles). Töö koosneb sissejuhatausest, kolmest põhipeatükist, 14 alapeatükist kokkuvõttest, resümeest, kasutatud kirjandusest ja lisadest. Töös on 8 joonist ja üks 1 lisa. Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada, kas EELK Perekeskuse meeste suunatud Sisemise kindluse grupist osavõtmine muutis meeste käitumist ning katkestas meeste vägivaldsuse paarisuhtes. Töö eesmärgi saavutamiseks kasutas autor ankeetküsitluse meetodit. Küsitlus koosnes nii avatud kui valikvastustega küsimustest.</p>	
Võtmesõnad: vägivald, lähisuhe, lähisuhtevägivald, vägivallatseja, psüühiline, füüsiline, seksuaalne, EELK, tugiprogramm,	
Võõrkeelsed võtmesõnad: violence, intimate relationship, intimate partner violence, psychological, physical, sexual	
Lõputöö seos riiklike arengukavade ja prioriteetidega: Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015-2020, lõputööd saab kasutada riiklikes arengukavades	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
Vastab lõputöö nõuetele: Juhendaja: Pia Ruoatsala Kaasjuhendaja: Uno Traat	Allkiri
Kaistmisele lubatud: Kolledži direktor	Allkiri

SISUKORD

ANNOTATSIOON	2
MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU	4
SISSEJUHATUS	5
1. LÄHISUHTEVÄGIVALLA OLEMUS JA SELLE LEVIK EESTIS.....	8
1.1 Lähisuhtevägivald ja ühiskonna diskussioon.....	8
1.2 Lähisuhtevägivalla põhjused.....	10
1.3 Lähisuhtevägivalla levik Eestis	12
1.4 Seadusandlus.....	14
1.5 Sekkumisvõimalused Eestis.....	16
2. RAHVUSVAHELISED PROGRAMMID	20
2.1 Meestele suunatud programmid	20
2.2 Naiste väärkohtlemise ennetamise projekt.....	22
2.3 Paaridele suunatud teraapia.....	23
2.4 Lähisuhtevägivallaga seotud paaride ravi	24
3. EELK PEREKESKUSE SISEMISE KINDLUSE PROGRAMMI UURIMUS.....	28
3.1 Sisemise kindluse programm	28
3.2 Uurimuse läbiviimine.....	30
3.3 Uurimustulemuste analüüs.....	31
3.4 Järeldused.....	36
3.5 Soovitused.....	37
KOKKUVÕTE	39
SUMMARY	41
KASUTATUD KIRJANDUS	42
JOONISTE JA TABELITE LOETELU	45
LISAD.....	46

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

EELK- Eesti Evangeelne Luterlik Kirik

VES- Vägivalla ennetamise strateegia

Lähisuhtevägivald on vaimne, füüsiline või seksuaalne vägivald, mis leiab aset inimeste vahel, kes on või on varem olnud üksteisega lähisuhetes, seadusest tulenevalt seotud või omavahel veresuguluses, sealhulgas praegune ja endise abikaasa/elukaaslane, vanemad või kasuvanemad, vanavanemad ja teised ülenejad või alanejad sugulased või hõimlased (Politsei- ja Piirivalveamet, 2018).

Pere- või koduvägivald termineid kasutatakse Eestis tihti perekonnas toimepandud vägivalla defineerimiseks. Oma loomult on need üldmõisted, mis iseloomustavad vägivalla toimepanemise kohta ning ei anna informatsiooni, milliste liikmete vahel vägivald aset leiab. (Kase, 2004, lk 10)

Vägivallatseja on vägivalda kasutatav isik. Peamised tunnusjooned on pideva kontrolli kasutamine, tugev omanditunne, enesekesksus, vähene empaatia, armastuse ja vägivalla segiajamine, manipuleerimine, süütunde tekitamine, armukadedus, vägivalla kasutamise eitamine või õigustamine. (Käsiraamat, 2014)

Vägivald on inimõigusi kahjustav probleem, mis piirab inimeste õigust elule, vabadusele, turvalisusele, väärikusele, vaimsele ja füüsilisele puutumatusel ning mittediskrimineerimisele. Vägivald üldiselt kordub ja vägivallaringist on keeruline välja pääseda. Lapsed, kes satuvad vägivalla ohvriks või selle pealtnägijaks, puutuvad suurema tõenäosusega vägivallaga kokku ka täiskasvanueas – kas ohvri või vägivalla toimepanijana. (Vägivalla ennetamise strateegia, 2015, lk 2)

SISSEJUHATUS

Lähisuhtevägivald on Eestis laialt levinud probleem ning sellel võivad olla väga tõsised tagajärjed, kui osapooled õigel ajal abi ei saa. Näiteks justiitsministeeriumi välja antud kriminaalpoliitikauuring “Kuritegevus Eestis 2017” tõi välja statistika, et 2017. aastal iga kümnes registreeritud kuritegu oli lähisuhtevallakuritegu. Kokku registreeriti 2632 lähisuhtevägivallakuritegu ning äärmiselt tõsiselt kinnitab olukorda ka see, et kokku registreeriti 14 lähisuhtevägivallaga seotud tapmist-mõrva või nende katset. (Justiitsministeerium, 2017, lk 40-42) Murettekitavaks teeb asja see, et lähisuhtevägivald leiab aset lähisuhtes ning tavaliselt inimeste turvatsoonis. Lisaks ei väljendu lähisuhtevägivald alati füüsilisel kujul, ka partneri vaimselt või seksuaalselt mõjutamine või alandamine kuuluvad selle alla. Sellepärast ei oska ega taha paljud lähisuhtes olijad seda ära tunda.

Lõputöö aktuaalsust saab vaadelda kahest aspektist. Esiteks teema praktilisus. Lähisuhtevägivald on Eestis laialt levinud probleem ning järjest enam tegeletakse selle latentse kuritegevuse liigiga. Politsei, haridusasutused, nõustajad ja teised lähisuhtevägivallaga kokkupuutuvad pooled teevad muudatusi enda tegevuses lähisuhtevägivalla juhtumite puhul (k.a selle ennetamisel). See on suuresti seotud Istanbuli konventsiooni ja Vägivalla ennetamise strateegiaga aastateks 2015 – 2020. Mõlemad õigusdokumendid nõuavad lähisuhtevägivallaga aktiivset tegelemist, tõkestamist ja ennetamist.

Eestis on lähisuhtevägivalla juhtumite puhul keskendunud üldiselt vaid ohvrile. Sisemise kindluse programm seevastu, millel antud uurimine põhineb, on mõeldud tegelemaks pere- ja paarisuhte vägivalda kasutanud meestega. Programmiga üritatakse muuta mõlema osapoole elukvaliteeti ja turvatunnet, samuti keskendutakse mehe hoiakute muutmisele. Eesmärgiks on käitumise muutmine ja vägivalla kasutamisest loobumine.

Teiseks aspektiks on teadus. Vägivaldseid tegusid paarisuhtes toime pannud meeste ja nendele suunatud tugiprogrammide kohta pole Sisekaitseakadeemias ega terves Eestis teadusuuringuid tehtud. Töö on ainuke omalaadne Eestis.

Töö aineks on uurida, kas meeste käitumises on olemas peale programmi läbimist muudatused, kuidas mehed ise programmi mõju hindavad ja kuidas on muutunud sellega seoses nende partnerite elu.

Uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada, kas EELK Perekeskuse meeste suunatud Sisemise kindluse grupist osa võtmine muutis meeste käitumist ning katkestas meeste vägivaldsuse paarisuhtes. Lähisuhtevägivallateo realselt toime pannud ja grupi läbinud meeste küsitlemine andis selleks piisava võimaluse. Tuginedes uurimuse eesmärgile, püstitati uurimisküsimused:

- Kas programm on lähisuhtevägivalda kasutanud meestele mõju avaldanud?
- Millised muutused on meestes enda meelest toimunud ja kuidas nad ise hindavad programmi mõju?
- Milliseid võimalusi lähisuhtevägivalda sekkumiseks mehed ise leiavad?

Sellest tulenevalt püstitati uurimisülesanded:

- Selgitada välja lähisuhtevägivallaga seotud mõisted;
- Uurida, millised viisid on lähisuhtevägivallaga tegelemiseks ja selle ennetamiseks;
- Uurida välismaa praktikat seoses lähisuhtevägivalla juhtumitega;
- Viia läbi küsitlus Sisemise kindluse programmis osalejate seas;
- Analüüsida, kui efektiivne on Sisemise kindluse programm;
- Anda soovitusi lähisuhtevägivalla ennetuseks või sellega tegelemiseks.

Uurimustöös on kasutatud ankeetküsitluse meetodit, tulem on saadud läbi avatud- ja valikvastustega küsimustiku (Uus, 2007). Küsimustik koosnes 31st küsimusest, nendest 15 olid valikvastustega ning 16 avatud küsimused. Küsimustik saadeti 25le EELK Perekeskuse Sisemise kindluse programmis osalenud mehele, kes läbisid programmi vastavalt kas Tartus või Tallinnas. Valimisse kuuluvad mehed rääkisid eesti keelt, omasid toimivad meiliaadressi ning olid vähemalt 26 aastased. Küsitlusest võtsid osa nii algharidusega kui kõrgharidusega mehed. Küsimustiku koostamisel arvestas autor lihtsuse ja neutraalsusega, sest sihtrühma kuulusid väga erineva taustaga inimesed.

Uurimustöö on jaotatud kolme peatükki, mis omakorda jagunevad alapeatükkideks. Esimeses peatükis on välja toodud lähisuhtevägivalla olemus, põhjused ja selle levik Eestis. Samuti peatutakse seadusandlusel ning Eestis olevatel võimalustel sekkuda lähisuhtevägivalda. Töö teine peatükk kajastab rahvusvahelisi uuringuid ning nende tulemusi. Kolmas ehk viimane peatükk annab ülevaate autori poolt läbiviidud küsitlusest ja selle tulemustest. Küsitlus on läbi viidud EELK Perekeskuse Sisemise kindluse programmi läbinud meeste seas. Samuti kajastab viimane peatükk autoripoolseid järeldusi ja soovitusi lähisuhtevägivalla teemal Eestis.

1. LÄHISUHTEVÄGIVALLA OLEMUS JA SELLE LEVIK EESTIS

Käesolev peatükk annab ülevaate lähisuhtevägivalla olemusest, selle põhjustest ja sellesse sekkumiste võimalustest. Samuti on välja toodud selle levik Eestis.

1.1 Lähisuhtevägivald ja ühiskonna diskussioon

Pere- või koduvägivald termineid kasutatakse Eestis tihti perekonnas toimepandud vägivalla defineerimiseks. Oma loomult on need üldmõisted, mis iseloomustavad vägivalla toimepanemise kohta ning ei anna informatsiooni, milliste liikmete vahel vägivald aset leiab. (Kase, 2004, lk 10)

Vägivald on inimõigusi kahjustav probleem, mis piirab inimeste õigust elule, vabadusele, turvalisusele, väärikusele, vaimsele ja füüsilisele puutumatusel ning mittediskrimineerimisele. Vägivald põhjustab suuri kannatusi ohvrile ja tema lähedastele ning tekitab kahju ühiskonnale. Näiteks suurenevad ravikulud, väheneb töövõime, inimeste elukvaliteet langeb. Uuringud näitavad, et vägivald üldiselt kordub ja vägivallaringist on keeruline välja pääseda. Lapsed, kes satuvad vägivalla ohvriks või selle pealtnägijaks, puutuvad suurema tõenäosusega vägivallaga kokku ka täiskasvanueas – kas ohvri või vägivalla toimepanijana. (VES, 2015, lk 2)

Lähisuhtevägivald on vägivald, mis leiab aset eraelus, enamasti nende inimeste vahel, kes on omavahel lähisuhtes või seaduslikult seotud. (Allaste ja Võõbus, 2008, lk 5) Siinkohal peab autor vajalikuks märkida, et lähisuhtevägivallale pole ühtset legaaldefiniitsiooni. Erinevatel asutustel on selle mõiste lahtiseletamisel ka sisulised erinevused. Seda seetõttu, et mõistele saab läheneda sotsioloogiliselt, psühholoogiliselt või ka hoopis mõnd teist teooriat kasutades.

Eesti keelses kirjanduses võib sageli kohata lähisuhtevägivalla asemel kasutatavaid termineid nagu näiteks koduvägivald või perevägivald. Grammatiliselt pole see lähenemine vale, kuid laiemalt on levinud eestikeelses õigusruumis “lähisuhtevägivalla” mõiste. Selle temaatikaga seoses kasutatakse ka inglisekeelses

kirjanduses mitmeid erinevaid termineid nagu näiteks “domestic violence,” “family violence,” “intimate partner violence” mis omavahel mõnevõrra erinevad, kuid oma sisu poolest samuti lähisuhtevägivalda tähistavad.

Vägivallatseja on vägivalda kasutav isik. Peamised tunnusjooned on pideva kontrolli kasutamine, tugev omanditunne, enesekesksus, vähene empaatia, armastuse ja vägivalda segiajamine, manipuleerimine, süütunde tekitamine, armukadedus, vägivalda kasutamise eitamine või õigustamine. (Käsiraamat, 2014)

Üldiselt räägitakse lähisuhtevägivallast kui korduvast ja tsüklilisest protsessist, kus vahelduvad emotsioonid ning omavaheline leppimine ja tülitsemine. Kord on suhtes leppimisfaas ning teine hetk jällegi vägivald. Lähisuhtevägivalda muudab keeruliseks fakt, et see toimub suuremas osas koduseinte vahel, kus peaks olema inimese kõige turvalisem koht. Kuna lähisuhtevägivald toimub inimesete privaatsfääris ning lähedaste vahel, on see üldiselt avalikkuse eest varjatud. Kui tänavatel või muudes avalikes kohtades tagavad avalikku korda korrakaitseinstitsioonid ning süüteo on kiiresti märgatavad ning lahendatavad, siis peres toimuv pole nii lihtne. Pealtnäha ideaalse pere majaseinte vahel võivad toimuda jõhkrad lähedaste vahelised süüteo, kuid ilma sellest rääkimiseta või abi kutsumiseta jääbki see nelja seina vahele. Kuna perekonna privaatsus on kaitstud riigi poolt, jääbki suur osa lähisuhtevägivalda tegudest avastamata. (Soo *et al.*, 2011, lk 3)

Nagu öeldud, on lähisuhtevägivald väga latentne vägivalda liik. Sellest rääkimine vajab ohvri suurt julgust ning tihti on naistel (kuid ka meestel) häbi tunnistada, et nemad enda intiimsuhtes vägivalda ohvriks on langenud. Loodetakse, et vägivald jääb ühekordseks ning elatakse hirmus. Tihti arutatakse ka teemal, miks vägivalda ohver lihtsalt suhet ei lõpeta ning teatud mõttes naeruvääristatakse ning süüdistatakse ohvrit selles, et ta üldse niisuguses olukorras on. Näiteks 2010. aastal Eurobaromeetri läbiviidud uuring näitas, et pea ¾ uuringust osalejatest teadvustas, et ohver ei ole suuteline alati vägivaldset suhet ise lõpetama, aga samas ollakse varmad süüdistama ohvrit ennast tekkinud olukorras. (VES, 2014, lk 6) Alati pole olukord nii lihtne nagu pealtvaatajatele tunduda võib, kaotada on palju rohkem kui enda kaaslane- ka lapsed, ühine kodu ja materiaalne pool hoiavad inimesi koos.

Viimasel aastakümnel on lähisuhtevägivald olnud üha rohkem ühiskondliku debati keskmes. Autor leiab, et lähisuhtevägivallast avalikult rääkimine võiks ühiskonnas olla sama normaalne kui näiteks tunnistamine, et inimesel on olnud alkoholism. Mitmed Eesti poliitikud, lauljad või näitlejad on tunnistanud, et mingil ajaperioodil on nad tarvitanud liigselt alkoholi. Autori meelest võiks ka lähisuhtevägivalla teemaline diskussioon saada sama tavapäraseks. See avaks inimesi oma probleemist rääkima ja sellele lahendust otsima. See aitaks mõista, et vägivald suhtes pole aktsepteeritav. Kuna lähisuhtevägivallast on tänu erinevatele muudatustele ja kampaaniatele ühiskonnas rääkima hakatud, leiab autor, et just seetõttu politseile laekuvad avaldused ja teated lähisuhtevägivallast on tõusutrendis. Ümbritsevad inimesed ja perekond oskavad seda rohkem märgata ning tänu sellele jõuab see informatsioon kontrollimiseks ka politseisse.

Tulles tagasi ühiskonna diskussiooni juurde, siis näiteks Ameerika Ühendriikides on loodud programm "*Walk a mile in her shoes*" (eesti keeles- kõnni miil tema kingades), kus mehed panevad jalga punased kontsakingad ning kõnnivad terve ühe miili koos teiste meestega. Samal ajal arutatakse teemadel nagu lähisuhted ja lähisuhtevägivald. Programmi mõte on tõsta kogukonna teadlikkust, millised tõsised tagajärjed ja tervisekahjustused muu hulgas seksuaalne vägivald suhtes kaasa võib tuua. (Walk, 2018)

Ka Eestist võib tuua näiteid. Sotsiaalprogramm "Ava silmad- ütle EI perevägivaldale! Kui märkad vägivalda, sekku!" on loodud samuti inimeste teadlikkuse suurendamiseks. See programm julgustab inimesi teavitada lähisuhtevägivallast politseid ning vajadusel abi kutsuma. Programmis on välja toodud, millisel juhul tasuks politseid teavitada ja millist informatsiooni politseile edastada. Samuti antakse nõuandeid, kuidas enda turvalisus säilitada. (Tallinna Naiste Kriisikodu, 2010)

1.2 Lähisuhtevägivalla põhjused

Vägivalda lähisuhetes on uuritud juba aastakümneid. Lähisuhtevägivalla ohvrid on peamiselt naised. Igast kümnest lähisuhtevägivalla ohvril on kaks meessoost ja

kaheksa naissoost. (VES, 2015, lk 2) Sellest tulenevalt on üritatud seletada, miks on mehed agresiivsemad ja mis viib mehe nii kaugele, et ta peab enda lähisuhtes vägivalda kasutama.

Selle selgitamiseks on kasutatud erinevaid teooriaid.

Sotsiobioloogilised teooriad – Mehed erinevad bioloogiliselt naistest. Antud vaatepunktist lähtudes on väidetud, et meeste vägivalda naiste vastu on selgitatud nende aju ja hormoonide kaudu (Allaste ja Võõbus, 2008, lk 5). Lisaks sellele on välja toodud testosterooniteooria, mille järgi põhjendab meeste agressiivsust suurem testosterooni hulk veres (Kase, 2004, lk 36). Sotsiobioloogilise teooria miinuspunktiks on kindlasti see, et see ei võimalda selgitada, miks enamus mehi ei ole vägivaldsed (Allaste ja Võõbus, 2008, lk 5).

Psühholoogilised teooriad – Psühhopaadid ei omanda küllaldaselt ühiskonnas levinud moraalinorme. Teatud isikute suhtes astub psühhopaat ka normidest üle, et saavutada enesetunnustus. Teatud perioodil võib psühhopaadil puududa süütunne ning sel hetkel panebki ta suure tõenäosusega toime süütegusid. Selliseid patoloogilise isiksusetüübiga inimesi on elanikkonnas 0,05-15%. Kõige levinumad tunnused sellise inimese puhul on kõrgemate emotsioonide puudulikkus, puudulik kohanemine ühiskonnaga, puudulik keskendumisvõime, enesekontrolli ja -kriitika puudumine. Sellest tingituna tekivad omadused nagu harimatus, intellekti madal tase, võimetus luua suhteid, konfliktid seadustega. (Kase, 2004, lk 37)

Elustiiliteooria - Selle teooria puhul on eriline võtmesõna alkoholil. Alkoholi tarvitamine ja vägivallatsemise on tihedalt seotud ning tihti vabandab vägivallatseja sellega oma käitumist. On leitud, et kui suudetakse alkoholist hoiduda, ei esine ka vägivalda. Samuti põhjendavad paljud ohvrid vägivallatseja käitumist alkoholi kuritarvitamisega. Alkoholi tarvitamine suurendab mõõdarääkimisi ja tülitsemisvõimet ning suunab konflikti pooled tihti vägivallast lahenduse otsimisele. (Allaste ja Võõbus, 2008, lk 6)

Sotsiaalsed teooriad – selle teooria puhul on olulised ühiskonnastandardid (Kase, 2008, lk 38) :

- 1) Vägivaldus on kui meheliku käitumise üks stereotüüp. Ühiskond ootab mehelt mehelikku ehk agressiivset käitumist.
- 2) Tööalane edu on üles ehitatud võitjate-kaotajate teoorijale. See tähendab, et edu saavutab tugevam.
- 3) Ajaloos välja kujunenud soorollid on agressiivse käitumise üheks põhjuseks. Mehed peavad naise enda omandiks ning naine peab olema kuulekas. Sellise hierarhilise suhte saavutamiseks kasutavadki mehed vägivalda naiste suhtes.
- 4) Lapsepõlves kogetu säilib koguks eluks ning kandub edasi. Seda ka lapsepõlves kogetud vägivalda suhtes.
- 5) Samuti vägivaldaga realselt kokkupuutumine ning nägemine, et vägivaldaga saab mõjutada enda tahtmist.
- 6) Empaatiat peetakse nõrkuse märgiks ning mitte omaseks maskuliinsele mehele.

1.3 Lähisuhtevägivalla levik Eestis

Justiitsministeeriumi poolt 2017. aastal väljaantud kriminaalpoliitika uuringu “Kuritegevus Eestis 2017” järgi oli 2017. aastal iga kümnes registreeritud kuritegudest lähisuhtevägivalla kuritegu. Kokku registreeriti neid 2632 korda. Lähisuhtevägivalla kuritegude alla kuuluvad isikuvastased süüteo, röövimine, avaliku korra raske rikkumine, mis on toimunud veresugulaste, praeguste või endiste abikaasade, elukaaslaste või partnerite vahel. Kusjuures suurima osa lähisuhtevägivallast moodustas kehaline väärkohtlemine. Oluline ei ole, kas lähisuhtes olevad inimesed elaksid samas elukohas. Kuigi lähisuhtevägivalla kuritegude arv on võrreldes eelnevate aastatega langenud, on politsei hinnangul lähisuhtevägivalla teadete arv eelmise aastaga jäänud samaks. Registreeritud vägivaldakuritegudest moodustab lähisuhtevägivald 43%. On oluline ka märkida, et Eestis registreeriti 2017. aastal 14 lähisuhtevägivallaga seotud tapmist, mõrva või nende katset. Suurim osa, 2/3 lähisuhtevägivalla kuritegudest, oli seotud praeguse või endise paarisuhtega. Lähisuhtevägivalla toimepanijatest olid 86% mehed, 12% naised ning 2% olid mõlemad võrdselt süüdi. Ohvritest olid 79% naised, 18% mehed ning 3% olid mõlema kannatanuga juhtumid. (Justiitsministeerium, 2017, lk 39-44) Lähtudes statistikast, võib märkida, et lähisuhtevägivalla kuritegude tase Eestis on kõrge. Kui arvestada ka

juurde registreerimata juhtumid, tõuseks statistika veelgi. See annab kindlat tõestust selle kuriteoliigi tõsiduse kohta ning vajadusest sellega tegeleda.

Mõned aastad varem, aastal 2014, viidi läbi küsitlus tervishoiutöötajate seas, et muu hulgas kaardistada lähisuhtevägivalda Eestis. Uuring oli läbi viidud Norra finantsmehhanismi ja Sotsiaalministeeriumi poolt toetatud projekti „Ühtse süsteemi ülesehitamine lähisuhtevägivalla tõkestamiseks Eestis” raames. Küsitleti 253 praktiseerivat tervishoiutöötajat, kelle keskmine tööstaaž oli 20 aastat. Selgus, et perearsti poole pöörduvatest naistest on pea iga kümnes lähisuhtevägivalla ohver, naistearstide või ämmaemandate poole pöördunustest iga 20s. Lapsed on suuruselt teine ohvrite rühm, iga 20s perearsti visiidil viibinud laps võib olla perevägivalla ohver. Ka on kohatud 3% ulatuses mehi, kes võivad olla lähisuhtevägivalla ohvrid. 75% perearstidest ja 40% naistearstidest/ämmaemandatest on oma igapäevatoos kokku puutunud naistega, kes kannatavad korduva vägivalla all. Samas küsitluses tehti ka eksperthinnang küsimusele, millised naised satuvad kõige tihedamini lähisuhtes füüsilise vägivalla ohvriks. Selgus, et kõige suurem riskigrupp on abielus naised, edasi tulid asotsiaalid või alkohoolikud, alaealiseid noored (kuni 14 aastased), noored tüdrukud (15-18 aastased) ja siis vallalised naised. Toodi välja ka, millised on peamised traumad, mis esinevad lähisuhtes ohvriks langenutel. Kõige levinumad olid verevalumid näo piirkonnas, verevalumid keha piirkonnas, luumurrud käte, jalgade ja näo piirkonnas. Edasi tulid kergemad torke- ja löikehaavad, luumurrud keha piirkonnas, sisemised verejooksud, katkenud rasedused, suguelundite vigastused, raskemad löike- ja torkehaavad ning tulirelvaga tekitatud haavad. Praktiliselt kõik eksperdid (93-98%) olid täheldanud vägivalla tagajärjel saadud traumasid. (Pettai ja Kase, 2014, lk 2-8)

Sama uuringu raames küsitleti ka 122 tegevjuristi, nende seas prokuröre ja kohtunikke. Selgus, et 86% prokuröridest ning 77% kohtunistest puutuvad oma igapäevatoos kokku perevägivallaga. 44% tegevjuristidest leidis, et vaimne vägivald on Eestis suur probleem, 39% pidas füüsilist vägivalda ning 19% seksuaalset vägivalda Eestis väga tõsiseks murekohaks. Paljud spetsialistid leidsid, et ei saa sada protsenti keskenduda perevägivalla juhtumitele. Uuringus toodi praktilise lahendusena välja teiste riikide nagu Hispaania, Austria, Ameerika, Suurbritannia jt lähenemine, kus

perevägivaldajuhtumite jaoks on koolitatud eraldi inimesed. (Pettai jt, 2015, lk 647-648)

1.4 Seadusandlus

Eesti ratifitseeris 2017. aastal Istanbuli konventsiooni, mis kannab täisnimetust Euroopa Nõukogu naistevastase ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsioon. Istanbuli konventsiooni ratifitseerides võtavad riigid kohustuse abistada vägivalda all kannatanuid ning pakkuda neile vastavat tuge ja teenuseid. Konventsiooni põhimõtte on ennetada igasugust vägivalda, ennekõige aga naistevastast vägivalda ning perevägivalda. Suur osakaal on ka ühiskonna suhtumise muutmises- vägivaldal, nii peresisesel kui ka naistevastasel, puudub igasugune õigustus. Samuti peavad olema mehed vägivalda eest kaitstud (Euroopa Nõukogu, 2011, lk 3-4). Konventsioonis on suur rõhk vastaval ennetustööl. Sellega lasub riigil kohustus teha kampaaniaid, õppematerjale, koolitusi ja nõustamist, et edendada ühiskonnas muutuseid. (Justiitsministeerium, 2014)

Samuti paneb “Vägivalda ennetamise strateegia aastateks 2015 – 2020” Eestile suurema kohustuse tegeleda lähisuhtevägivaldaga. Muuhulgas on lähisuhtevägivald saanud õiguskaitseorganite kuritegevusvastase võitluse prioriteediks. Strateegias käsitletakse vägivaldaennetust kolmel tasandil. Esiteks tegeletakse ennetus- ja teavitustööga. See on põhiliselt inimeste koolitamine ja harimine antud teemal. Suureks murepunktiks peetakse spetsialistide teadlikkust. Tihti ei oska näiteks tervishoiutöötajad lähisuhtevägivalda ära tunda. Teiseks keskendutakse ohvriks langemise või süüteo toimepanemise riskiga inimestele. Kolmandaks tegeldakse vägivalda tagajärgedega. Selleks pakutakse ohvritele tugimeetmeid ja vägivalda toimepanijatele sekkumist. Kuna Eestis napib eriteenuseid sihtrühmadele ja teenused ei lähtu individuaalsest vajadusest vaid on rohkem üldised, siis on selle strateegia eesmärgiks ka teenuste arendamine ning vägivalda toimepanijatega suurem tegelemine. (VES, 2015, lk 2-5)

Aastal 2015 jõustus Eestis karistusseadustiku muudatus, mis puudutas ka muu hulgas kehalise väärkohtlemise normi- § 121. Selle normi muutmise eesmärgiks oli lõikude

kaupa jaotada teod selle raskusastme järgi. Sisse toodi ka lähisuhet puudutav muudatus. Eesmärk lähi- või sõltuvussuhtes toime pandud väärkohtlemise tunnuse lisamiseks (lg 2 p 2) oli karmistada lähenemist lähisuhtevägivalda korral. Seda muudatust peetakse ühtlasi ka kompromissiks, et ei koostatud eraldi paragrahvi perevägivalda jaoks nagu näevad ette rahvusvahelised soovitused. Lähisuhtevägivalda eraldi esile tõstmine soodustab ka selle kohta statistika tegemist. (Justiitsministeerium, 2013, lk 51)

Eestis alustatakse menetlus lähisuhtes füüsilist vägivalda kasutanud isikute suhtes Karistusseadustik § 121 lg 2 p 2 alusel. See sätestab, et teise inimese tervise kahjustamise eest, samuti valu tekitava kehalise väärkohtlemise eest, kui see on toime pandud lähi- või sõltuvussuhtes, karistatakse rahaline karistuse või kuni viieaastase vangistusega. (Karistusseadustik, 2002, §121)

Võib järeldada, et lähisuhtevägivalda suhtutakse tõsiselt ning selle ennetamiseks ning tõkestamiseks on astunud märkimisväärsed samme. Lähisuhtevägivalda taunimiseks ühiskonnas võiks olla see Eestis seadusega rangemalt reguleeritud. Võttes eeskujuks Saksamaa, siis seal kaitstakse lähisuhtevägivaldaohvrit peale ohvriks langemist seadusega. Näiteks *Gewaltschutzgesetz* (eesti keeles: Vägivallakaitse seadus) § 1 lg 1 sätestab, et kui isik tahtlikult vigastab teise inimese keha, tervist või vabadust, võib kahjustatud isiku nõudmisel edasiste vigastuste vältimiseks kohus kurjategijal keelata:

- 1) siseneda kannatanu eluruumi
- 2) olla kannatanu kodus teatud raadiuses
- 3) külastada kohti, kus kannatanu tavaliselt viibib
- 4) kontakti võtmise
- 5) kohtuda kannatanuga, kui võrd pole see õigustatud huvide teostamiseks vajalik.

Sama seaduse § 2 lg 1 sätestab, et kui lähisuhtes üks osapool kasutab teise peal vägivalda, on ohvril õigus nõuda nende ühises korteris/majas ainukasutamiseõigust. (Bundesministerium, 2001)

Saksamaa kaitseb küll ohvrit, kuid lähisuhtevägivalda kohta puudub ka sealse õiguskorras eraldi seadus või karistusseadustikus vastav lõige. Õiguslikud alused tulevad sealse karistusseadustiku paragrahvidest. (Häusliche, 2018):

- §185 solvamine;
- § 241 ohtu seadmine;
- § 223 kehaline vigastus;

- § 240 tahtevastane sundimine;
- § 177 Seksuaalne sundimine; vägistamine;
- § 238 kuritarvitamine;
- § 239 vabadusekaotus

Sama seaduse § 2 lg 1 sätestab, et kui lähisuhtes üks osapool kasutab teise peal vägivalda, on ohvril õigus nõuda nende ühises korteris/majas ainukasutamisoigust (Häusliche, 2018).

Eestis on küll lähisuhtes vägivalda kasutanutele ette nähtud raskem karistus kui niisama vägivallatsejale, aga kogu teema vajaks algusest lõpuni üht ja kindlat regulatsiooni. See hõlbustaks kindlasti kõikide osapoolte tööd, kes lähisuhtevägivalla ohvrite ja toimepanijatega kokku puutuvad ning samuti suurendaks inimeste teadlikkust. Näiteks võiks tuua karistusseadustikust varguse sätte. Juba lapseast teame, et see on keelatud ja sellele järgneb karistus. Kui lähisuhtevägivalla mõiste ja selle keelatus oleks lahti seletatud üldsusele, suureneks ka inimeste arusaam.

1.5 Sekkumisvõimalused Eestis

2008. aastal viis Airi-Alina Allaste läbi intervjuud meeste ja naistega, kes on ise oma lähisuhtes vägivaldsed. Selle põhjal vastasid toimepanijad, et lähisuhtevägivalla esmaseks abiks peetakse suhtlemist sugulaste, sõprade ja tuttavatega. Teatud ajahetkel räägitakse kodus toimunud usaldusväärsele inimesele, et mure kellelegi ära rääkida, et pingeid maandada või juhtunu üle täpsemalt üle mõelda. Paljude inimeste jaoks sellega abiotsimine lõpeb. Näiteks ütles üks intervjuueeritav: *“Jah ma olen küll mõelnud tegelikult, et oleks meil vaja minna perenõustaja või psühholoogi või kellegi sellise juurde jah. Aga see on selline, noh, me pole kumbki. Võib-olla kui mu mees oleks, ta on isegi mõned korrad olnud nagu nõus, noh, niimoodi, passiivselt nõus. Aga mõnikord on ta mitte nõus olnud. Võib-olla kui tema oleks ka aktiivselt nõus, jah, me otsime, helistame, teeme, ma tulen sinuga kaasa. Siis nagu me oleks praegugi käiks psühholoogi juures.”* (Allaste ja Võõbus, 2008, lk 77)

Teiseks võimaluks variandiks on välise abi otsimine. Siin kohal võib näiteks tuua psühholoogid või perenõustajad. Nende juurde saavad lähisuhtevägivalla probleemidega seotud isikud ise pöörduda, kuid tihti nõuavad seda ka nende pereliikmed või suunab neid sinna korrakaitseorgan. On üsna tavaline, et psühholoogi juurde pöördumist peetakse kriitiliseks ning viimaseks variandiks. Inimeste hinnangud psühholoogidele erinevad ning on vanema generatsiooni puhul pigem negatiivsed. Klientide arvamuse kohaselt on psühholoogide käitumine üleolev ja halvustav. Näiteks ütles üks küsitletud mees, et ta on käinud umbes 10-12 erineva psühholoogi juures, kuid üle Eesti on vaid 2-3 inimest, kes suudavad pakkuda vajaminevat abi. Üks psühholoogidest rakendas mehe peal sobimatut pähe õpitud teooriat. Teiseks kasutas psühholoog oma võimu, mis ei paku mehe arvates mingit abi. Negatiivse aspektina tuuakse välja ka psühholoogide kõrget teenusehinda. Enamus küsitletutest leidis, et perevägivald on kahepoolne probleem ning nõustaja abi vajavad mõlemad pooled. Ühiskonnas on levinud must-valge arusaam, et lähisuhtevägivallas on alati üks pool ohver ja teine toimepanija ning et süüdi on alati vägivallatseja. Vägivallaohver peab ennast ohvriks ning ei leia, et tema nõustamist vajaks. (Allaste ja Võõbus, 2008, lk 77)

Kolmandaks ning kõige levinumaks meetodiks on politseiline sekkumine, mis on siiani rohkem ohvrikeskne. Esmased politsei tegevused sündmuskohal on (Politsei- ja Piirivalveamet, 2018):

- 1) abi osutamine või vajadusel kiirabi kutsumine;
- 2) joobeseisundi kontroll;
- 3) osapoolte küsitlemine;
- 4) vajadusel sotsiaal- või lastekaitsetöötaja teavitamine;
- 5) selgitab kannatanule abi saamise võimalustest;
- 6) küsib kannatanu nõusolekut ohvriabile andmete edastamisest;
- 7) vajadusel eemaldab vägivallatseja sündmuskohalt;
- 8) vajadusel toimetab kannatanu varjupaika või lähedase juurde;
- 9) täidab lähisuhtevägivalla infolehe;
- 10) lastega seotud juhtumite puhul edastab info lastekaitsetöötajale;
- 11) hindab, kas on vaja teavitada sotsiaaltöötajat.

Peale lähisuhtevägivalla toimumist, võib alustada kriminaalmenetlust, kehtestada viibimiskeeldu, kohaldada lähenemiskeeldu või kehtestada lähenemiskeeld

tsiviilkohtumenetluses. Lisaks on loodud kannatanutele ohvriabi, kus pakutakse neile toetuks ning nõustamist. (Politsei- ja Piirivalveamet, 2018)

Neljandaks ja kõige olulisemaks võimaluseks on autori meelest tugirühmad. Eestis on senini põhilist tähelepanu vägivallaprobleemidega perede puhul pööratud ohvrile (Allaste ja Võõbus, 2008, lk 78-79). Näiteks traditsioonilise lähisuhtevägivalla väljakutse korral kutsub politseib vägivallatseja korrale või eemaldab ta ohvrist. Vägivallatseja puhul kasutatakse viibimiskeeldu, mis tähendab, et teda ei lubata kannatanu lähedusse või kannatanuga samasse ruumi. Samuti kohaldatakse toimepanija suhtes lähenemiskeeldu. Kannatanud suunatakse varjupaika ja välistatakse kontakt vägivallatsejaga. Kannatanutele on loodud ohvriabi. (Soo *et al.*, 2011, lk 32-37) See on kinnituseks sellele, et töö vägivallatsejaga on jäätud tagaplaanile. Vägivaldse inimese muutmiseks on vaja talle abi pakkuda. Eestis on siiani mõned üksikud tugirühmad või programmid lähisuhtes vägivalda kasutanud meestele.

MTÜ “Vägivallast vabaks.” - Selle programmi puhul toimus 17 grupikohtumist 2 korda nädalas. Iga seansi pidi mees lõpuni kaasa tegema, keelatud oli tarvitada alkoholi ning kasutada rühmaliikmete või koolitajate peal vägivalda. Programm oli üles ehitatud põhimõtte järgi, et esmalt tugevdatakse meeste isiksust ning siis analüüsitakse vägivallategusid. (Perevägivalla, 2013, lk 5-7) Tugirühmade tegevus oli suunatud vägivalla olemuse selgitamisele ning vägivaldsele käitumisele alternatiivide leidmisele. Rühm pandi kokku kohustuslikus korras, mis tähendab, et sinna suunati mehed kriminaalhoolduse kaudu. Vabatahtlikele oli rühm tasuline. Koolitajate ning osalenud meeste arvates oli grupi mõju positiivne. Näiteks ütles üks osaleja, et nad pingutavad koos naisega parema läbisaamise nimel ja vägivallaga lõppenud tülisid pole enam olnud. Otsesed tõendid grupi positiivsele mõjule puuduvad. Peamised põhjused, miks need grupid püsima ei jäänud, oli häbimärgistav suhtumine. Juba nimetus “Vägivaldsete meeste tugirühm” nimetas seal osalejad süüdlasteks. Üks osalenud mees ütles: *“Suhtumine on vale. Kui te nimetate inimesi vägivaldseteks, siis kellele meeldib sinna tulla, olgu ta siis anonüümne või mitte. Aga kui paneks sinna teise nime, et aitame kaasa teie suhtele või tõstame teie suhte kvaliteeti. Et inimene ei tunneks end isiklikult puudutatuna. Oleks võibolla külastajaid olnud”* (Allaste ja Võõbus, 2008, lk 82).

Vanglateenistuse programm “Pere- ja paarisuhte vägivalla vähendamine“ – Selle programmi puhul toimus 12+1 grupikohtumist ning need toimusid maksimaalselt 2 korda nädalas. Grupi põhiohk oli turvalisusel. Igal kohtumisel oli oma teema ning meestele anti ka koduseid ülesandeid. Programmi esimene osa keskendus turvalisuse tunde arendamisele ja uurimisele. Uuriti, mida tähendab osavõtjatele turvalisus ning kuidas see temast sõltub. Teises osas hinnati vägivallaga tekitatud kahju. Osalejad analüüsisid vägivalla mõju lähisuhtele, tuginedes oma kogemustele, tegudele, tunnetele ja väärtustele. Kolmas osa oli tegevuste ja eesmärkide seadmiseks, et suurendada turvalisust. Arutati, mis on hea ja inimlik paarisuhe ning kuidas tagada enda ja lähedaste turvalisus. Kahjuks selle programmi mõjude kohta puudub täpsem informatsioon. (Perevägivalla, 2013, lk 5-8)

Arvestades lähisuhtevägivalla statistikat ning tõsidust, võib öelda, et senini Eestis pakutavad lahendused ei too oodatud tulemust. Kuna lähisuhtevägivalla statistika on eelnevate aastatega üsnagi samal tasemel ning 2017ndal aastal seoses raskete isikuvastaste kuritegudega lausa tõusuteel, siis tuleb kindlasti lähenemist ja hoiakuid muuta. Näiteks 2017. aastal registreeritud tapmist ja mõrvade või nende katsete arv lähisuhtes on 2016. aastaga võrreldes suurenenud viiendiku võrra. (Justiitsministeerium, 2017, lk 42) Autor leiab, et rohkem tuleks meestega tegeleda ning neid võõrandada ühiskonna sotsiaalsetest teooriatest. Vägivaldsus on haigus ning seda tuleb ravida, mitte ainult selle eest sanktsioone määrata.

2. RAHVUSVAHELISED PROGRAMMID

Lähisuhtevägivald on tõsine rahvatervise probleem, millega kaasneb märkimisväärne haigestumus ja suremus. Uurimused näitavad, et veerand naistest puutub kokku lähisuhtevägivallaga, mille tagajärjed küündivad ägedate füüsiliste vigastuste ja pikaajaliste vaimsete häireteni. Vaatamata, et on tõestatud lähisuhtevägivalla negatiivne mõju tervisele, pole sellele siiani sellele üldtunnustatud ravi. (Karakurt, *et al.*, 2016, pp. 567-568) Välismaa praktikat uurides, võib lähisuhtevägivalla vastu võitlemisel tuua välja kaks peamist võimalust: meestele suunatud programmid ning paariteraapia.

2.1 Meestele suunatud programmid

Enamik programme, mis on loodud selleks, et ennetada lähisuhtevägivalda, on suunatud ainult meestele, pakkudes soopõhist rühmateraapiat või individuaalset ravi (Karakurt, *et al.*, 2016, p. 568). Esimesed sellised programmid loodi 1977. aastal USA-s tänu naiste sotsiaalsele liikumisele vägivalla vastu. 80ndatel aastatel levisid need programmid ingliskeelses maailmas, hiljem Ladina-Ameerikas ja Euroopas. Euroopas tekkisid esimesed sellised programmid meestele, umbes 25 aastat tagasi. Siiani on nende programmide sisu ja mõju kohta vähe teavet. Euroopa Komisjoni Daphne projekti "Töö lähisuhtevägivalla toimepanijatega Euroopas" eesmärk oli pakkuda esmakordselt selle kohta kokku koondatult teavet ning edendada dialoogi Euroopa erinevate samateemaliste programmide vahel. Samuti, et süstematiseerida erinevad kogemused ja mudelid, et ühtlustada programmide metoodika, sisu ja kvaliteet. (Geldschläger, *et al.*, 2010, p. 181)

Järgnevalt on välja toodud mõned suuremad Euroopa riigid, kes kasutavad meestele mõeldud programme.

Saksamaa

Saksamaal on kasutusel umbes 60 programmi ning suur osa neist on loodud ametkondade sekkumisel lähisuhtevägivalla vastu. Enamik mehed on suunatud programmi kohustuslikus korras kohtu kaudu, kuid on ka neid, kes programmidest vabatahtlikult osa soovivad võtta. Saksamaal kasutatakse enamikus programmides kognitiiv-käitumuslikku teraapiat ja /või süsteemset lähenemist. Vaid väike osa programmidest on püsiva rahastusega. Enamik toetus tuleb kohalikult omavalitsuselt, projektirahadest ning kliendid peavad tegema enne programmist osavõttu ettemaksu. Rohkem kui kaks kolmandikku läbiviijatest kaasavad protsessi ka mehe partneri ning suur osa programme pakub paarile hiljem ka järelvalvet ning nõustamist. Alates 2007 aastast on lähisuhtevägivalla teemaliste programmide keskne organisatsioon "Täterarbeit Häusliche Gewalt e.T." (Geldschläger, *et al.*, 2010, p. 183)

Horvaatia

2003 käivitas Horvaatia pilootprojekti lähisuhtevägivalla toime pandud meeste jaoks. Osalejad on suunatud programmi kohtu kaudud. Programmis kasutatakse kognitiiv-käitumuslikke programme ning kindlat kirjalikku õppekava. Kohtumised toimuvad suletud rühmas kord nädalas kestvusega 2 tundi. Paraleelselt kontakteerutakse ka mehe partneriga. Finantseerimine käib projekti alusel, valitsus ning omavalitsus kaasrahastavad. Klientidelt sissemaksid ei saada. (Geldschläger, *et al.*, 2010, p. 183)

Šotimaa

Enamik programmid seotud õigussüsteemiga. Vaid üks Edinburghi programm "Working with Men" töötab väljaspool kohtusüsteemi. Riigis loodud ühtne süsteem, mis suunatud lähisuhtevägivalla teo toimepannud meestele. Selle lähenemisviis on feministlikus raamistikus, kasutatakse kognitiiv-käitumuslikku teraapiat ja sotsiaalsete põhitõdede õpetust. Loodud on naiste tugiteenuste võrgustik. (Geldschläger, *et al.*, 2010, p. 185)

Hispaania

Olemas üle 30 programmi ning enamik alustasid tegevust aastast 2005 peale vastava seaduse vastuvõtmist. 80% klientidest on suunatud programmidesse kohtu kaudu. Programmidel kindel ülesehitus ning suur osa pakuvad kõrvale ka paariteraapiat. (Geldschläger, *et al.*, 2010, p. 184)

Prantsusmaa

Aastal 1980 loodi 4 struktuuri, mis toetasid paare lähisuhtevägivalla puhul ja korraldasid paaridele psühholoogilise toe. Tänapäevaks töötab nendest veel 3, kellel on tänu pikale kogemusele palju teoreetilisi ja metoodilisi teadmisi (Fnacav, 2018). Programme on üle 30 ning nende arv muutub pidevalt. Sarnaselt ülejäänud Euroopaga, suunatakse kliendid programmi kohustuslikus korras, olemas ka võimalus vabatahtlikuks osalemiseks. (Geldschläger, *et al.*, 2010, pp. 184-185)

Lisaks on meestele mõeldud programme paljudes muudes riikides nagu näiteks Soome, Bulgaaria, Austria, Belgia, Küpros, Taani, Sloveenia, Ungari, Inglismaa, Luksemburg, Malta ja teised. (Geldschläger, *et al.*, 2010, pp. 183-186)

2.2 Naiste väärkohtlemise ennetamise projekt

Ameerika Ühendriikides Minnesotas meestele välja töötatud programmi tulemused olid edukad. Selle programmi kestvus oli 10 nädalat, mis oli jagatud haridus- ja arengusessioonideks. Iga sessioon kestvus oli 1-1,5 tundi. Grupis kasutati kognitiiv-käitumuslikku lähenemisviisi, mis keskendus vägivallale, naistevastase vägivalla põhjustele ja võimu küsimustele. Olulisel kohal oli ohvri turvalisus. Uuringu jaoks võeti 26 meest, kelle keskmine vanus oli 30 aastat. 19 neist käisid tööl, 7 olid töötud; 15 olid abielus ning 6 oli koos elukaaslasega; keskmine suhtepikkus oli 5,39 aastat; 7 mehel oli probleeme alkoholiga. Programm oli üles ehitatud viieks etapiks. I ja II etapp olid konflikti lahendamise oskuse ja vägivalla taseme languse parandamiseks. Mehed pidid määrama enda kaaslaste käitumist 24 erineva situatsiooni puhul teatud skaala järgi. III etapp oli suhte dünaamilisuse parandamiseks. Siin pöörati põhiliselt tähelepanu omavahelisele suhtlemisele, ühtsusele ja usaldusväärsusele. IV etapp oli abielu/suhte rahulolu hindamiseks. Siin kasutati skaalat, mille kaudu sai mees enda rahulolu abielus hinnata. V etapp oli mõeldud retsidiivsuse ennetamiseks. Seda mõõdeti pikaajaliselt ning kinnitati politsei või kriminaalhooldaja poolt, kas isik sattus veel hiljem politsei või kohtuga kontakti. (Brannen, *et al.*, 1996, pp. 407-409)

Peale grupi läbimist, intervjueriti mehi telefoni teel. Peamine eesmärk oli uurida, kas peale 6 kuu möödumist ravist on ilmnenud uusi vägivaldaepisoode. Tulemused olid vägagi positiivsed. 6 kuu jooksul oli vaid üks mees, kes kasutas peale programmi enda naise vastu vägivalda. Mehed kinnitasid ka, et on olnud peale programmi läbimist alkoholi- ja narkootikumivabad. Hiljem kinnitusi politsei käest saades ilmnas, et vaid ühel mehel oli 6 kuu möödudes olnud probleeme politsei või kohtuga. Kuna programmi kõrvutati samal ajal ja tingimustes toimunud paariteraapiaga, olid tulemused väga sarnased. Peamiseks ideeks ja järeltuleks toodi välja, et alkoholiprobleemiga meeste puhul on paariteraapia efektiivsem kui soopõhine teraapia. (Brannen, *et al.*, 1996, pp. 413-417) Seega võib järeldada, et meeste suunatud gruppidest on kindlasti paarissuhtes vägivalda ärahoidmiseks kasu.

2.3 Paaridele suunatud teraapia

Enamik uuringud tõestavad, et lähisuhtevägivalda puhul kõige suuremaks abiks on paaridele mõeldud teraapia. Samas, erinevalt sellest seisukohast, toetavad varjupaigad ja muud rajatised traditsiooniliselt ainult naissoost ohvreid pakkudes neile ravi, tugirühmi ja haridusprogramme. Meeste puhul kasutatakse soopõhiseid programme. On tõestatud, et selline lähenemine ei tööta siiski nii hästi. Sellele vastupidiselt soovitatakse soopõhilisele teraapiale kõrvale ka paariteraapiat. Sellega saab lahendada suhtes esinevaid raskuseid, seksuaalseid probleeme ja mitmeid muid probleeme. Johnson on järeldanud, et märkimisväärne osa lähisuhtevägivallast pärineb suhtekonfliktist, mis annab meile järelduse, et suhtes dünaamika muutmine võib olla kõige sobivam meetod lähisuhtevägivalda puhul. (Johnson, 1995, p. 291) Suhte dünaamika muutmiseks on aga kindlasti paariteraapia ainuõige lähenemine. Vaid kahe osapoole koostöös saab muuta suhtes dünaamikat (Johnson, 1995, p. 199).

Vaatamata tõenditele, mis toetavad meeste programme ja nende kõrvale paariteraapiat, on vähe uuritud, kas selline lähenemine on üldse sobiv ja soovitatav. Kliinikute, juhtumitega töötajad ja mõned teadlased tunnevad muret, et paaride raviseanssidega seotud tundlikel teemadel rääkimine toob kaasa pingete suurenemise ja lähisuhtevägivalda. (Karakurt, *et al.*, 2016, p. 568) Üldiselt oldakse skeptilised kahel põhjusel: pragmaatilisel ja filosoofilisel. Pragmaatilisest aspektist lähtudes arvatakse, et selline paariteraapia suurendab vägivalda. Paljud naised on peale teraapiat samuti

tõdenud, et peale pereteraapiat järgnes uuesti vägivald. Seda suuresti seetõttu, et naistel palutakse teraapia ajal olla läbinisti aus, mis on vale turvalisuse mõttes. Meeste jaoks on juba suur väljakutse teraapias osalemine ning selline kriitika ning halvustamine teraapia ajal on justkui nende avalik häbistamine või väljakutse, mis aktiveerib omakorda vägivalduse. (McCollum, *et al.*, 2008, p. 187) Vastuväide filosoofilisest aspektist lähtudes põhineb peamiselt selles, et kritiseeritakse paariteraapia olemust. Selles alati üritatakse süüdistada vägivalda kogenud naist ning hajutada mehe vastutust vägivallateo toimepanemises. Kriitikud arvavad, et naised on pandud teraapia käigus olukorda, kus nad peavad aitama oma meestel vägivalda kontrollida, mille ohvriks naised ise on langenud. Selle asemel, et mees vastutust võtaks enda käitumise üle, tema vastutust hoopiski võetakse vähemaks. (McCollum, *et al.*, 2008, p. 187)

Paariteraapia puhul tuleb kindlasti arvestada iga paari eripäradega. Mis vanuseklassis või haridustasemel suhtes olijad on, milist tüüpi vägivald nende peres esineb. Millised on nende kultuursed ja usulised eripärad. Näiteks on tänapäeval väga päevakorras islami levik ning selle kultuuriga seotud suhte probleemid, millega üha rohkem Euroopas kokku puutume. Iga paari nõustamiseks on vaja analüüsida mõlemat osapoolt, et tulemused oleksid ootuspärased ning teraapia oleks mõlemale osapoolle ohutu.

68% Ameerika Ühendriikide osariikidest keelas aastal 2005 selgesõnaliselt ära paarinõustamise nendes peredes, kus on esinenud vägivalda, kuigi paarid seda ise väga soovisid.

See oli kindlasti väga ekstreemne lähenemine, kui arvestada fakti, et vaatamata korduvale vägivallale, jäävad 50-80% naistest enda suhtes vägivalda kasutanud partneriga kokku. Paljud naistest tegelikult ei karda enda partnerit ning leiavad, et kui suhtes olev vägivald on saanud probleemiks, aitaks selle lõpetada paarinõustamine.

2012 aastal tehtud uuringus selgus ka, et 74% paaridest kogevad kahepoolset vägivalda. Vägivalla lõpetamine ühe partneri poolt sõltub suuresti sellest, kas ka teine partner lõpetab vägivalla. (Mendez, *et al.*, 2014, pp. 21-22)

2.4 Lähisuhtevägivallaga seotud paaride ravi

1997. aastal töötati Virgiinias välja programm nimega “Lähisuhtevägivallaga seotud

paaride ravi.” Programmi pakuti paaridele eraldi või ka grupina teiste paaridega koos. Iga poolelise seansi alguses ja lõpus on 15 minutine aeg, kui naine ja mees on eraldatud, et tagada kõigi täielik turvalisus. Ravi eesmärk on igasuguse psühholoogilise, füüsilise, seksuaalse vägivalla ja jälitamise kõrvaldamine, edendada paari mõlema osapoole vastutust ja tõhustada suhet, kui paar otsustab kokku jääda. Hiljem, kui seda programmi analüüsiti, olid tulemused ootuspärased. Tänu programmile vähenes märkimisväärselt füüsiline vägivald, vähenesid ka abielukonfliktid, suurenes suhte rahulolu, kasvas paarivaheline suhtlus, vähenes viha ja ärevus. Et programmi tõhususest täit ülevaadet saada, küsitleti ka kõiki osapooli. Osalejaid kutsuti/suunati programmi ajalehtede, reklaamide, advokaatide, terapeutide või koduvägivalla eest vastutavate kaudu. Osavõtja pidi olema vähemalt 18 aastane, olema suhtes ning olema kogenud enda suhtes vägivalda. Oluline oli ka, et mees oleks suhtes vägivaldne pool. Programmi ei võetud osalejaid, kes kartsid et selline paaris töötamine võib vägivalda aktiveerida, samuti inimesed, kellel esines tõsine vaimne häire või need paarid, kelle jutus esines tõsine vastuolu nende vahel toimunu suhtes. Ettevaatlikut suhtuti ka klientidesse, kelle suhtes oli toime pandud äärmiselt julm kohtlemine- põletamine, kägistamine, peksmine. (Mendez, *et al.*, 2014, p. 25)

Algselt valiti välja 14 paari, kellest 7 hakkasid käima vaid nendele mõeldud paariteraapias ning teised 7 osalesid grupiteraapias. Keskmine mehe vanus oli 39, 2 aastat ning keskmine naise vanus oli 35,5 aastat. 11 paari olid abielus ning abielu kestvus oli vastavalt 2-35 aastat. Ülejäänud 3 paari olid vabasuhtes. Teise, viienda, kaheksanda ja viimase teraapia järel intervjueriti osalejaid. Uuringutulemusi kasutati raviteraapia muutmiseks. Näiteks hakati peale uuringut esmalt läbi viima seansse, kus osales vaid üks sugupool ning lisati ka motiveeriv intervjuu ainete (alkohol, narkootikumid) kuritarvitamise kohta. (Mendez, *et al.*, 2014, p. 26)

Programmi läbinud märkisid pea kõik, et kõige enam märkasid nad muutuseid iseendas. Need muutused hõlmasid uusi teadmisi enda ja nende suhete kohta, muutuseid käitumises ja hoiakutes, oldi rahulikumad ning kontrolliti enda tundeid. Paljud teatasid, et on saanud jagu oma raevuprobleemist. Näiteks üks naisklient ütles: *”See õpetas mind mõistma seda, mida ma juba teadsin. Et mul oli viha probleem. Kuidas enda viha kontrollida, alati ei ole ainult meestel vihaga probleemi.”* Sarnaselt teatas ka üks meesklient: *“ Ma mõistsin, et asjade üle kontroll on täielikult minu kätes,*

et teised inimesed ei aja mind vihaseks, vaid ma ise teen seda. Tuleb võtta sekund ja üritada olla rahulik ja mitte vihastuda.”

Kliendid märkisid ka, et tundsid, kuidas neil suurenes vastustus enda suhete ees. Näiteks märkis üks naisklient: *“Ma arvan, et see programm pani mind rohkem vastutama asjade eest, mida ma tegin, tuleb anda rohkem julgust ja toetust enda abikaasale, kui ta vajab mind mõnedes probleemides, tõsta meie teadlikkust enda tegude üle.”*

Mitmed kliendid märkisid ka enda käitumismustrit ja seda, kuidas see aitas kaasa suhetele. Märgitakse: *“Olen märganud muutusi iseendas, olen rohkem eneseteadlik oma enda käitumises ja ma ei saa olla irratsionaalne”*

Mitmed kliendid kommenteerisid, et tegeleda tuleb enda sisemiste probleemidega. Näiteks öeldi: *“Ma tean, et mõned minu pettumused pole seotud minu suhtega, vaid need tulevad minu enda seest ja ma pean nende kallal töötama. Neid asju ei tohi tuua enda suhtesse, abielu pole koht nende asjade parandamiseks.”*

Mõni klient märkis ka enda päritoluperekonda. Öeldi, et programm pani mõistma, et mingid lapsepõlve kogemused mõjutavad tervet elu, näiteks mõnikord tehakse asju enesele teadmata nii nagu vanaema seda tegi.

Lisaks muutustele iseendas, hakkasid kliendid mõistma ka enda suhet teisiti. Näiteks õpiti, et kõik probleemid polegi lahendatavad, kuid sel juhul tuleks juba eelnevalt kokku leppida, et mingites asjades jäädaksegi eriarvamustele. Samuti saadi aru, et konfliktist võitjana välja tulemine polegi kõige suurem eesmärk, vaid selleks on hoopis kodurahu ja rahulik suhe. (Mendez, *et al.*, 2014, pp. 28-29)

Kliendid hakkasid mõistma paremini ka enda parterite käitumist. Näiteks tõi üks mees välja, et sai aru, et kui parter käitub teatud viisil (näiteks on kaitsev), siis ei soovi ta suhelda. Sellisel hetkel on mõistlikum loobuda kontaktist. Samuti saadi aru, et paljud partnerid taganesid tüli keskel enda seisukohtadest, kuna neid tabas hirm partneri ees. Mõisteti ka, et suured muutused ei juhtu üleöö ning väikeste sammude teemine sellise protsessi juures ongi kõige tähtsam. Sellega seoses suurenes klientide kannatus ja positiivne suhtumine. Mehed hakkasid enda naisi mõistma ja abistama rasketel hetkedel. Seda muutust panid tähele meestes ka naised. (Mendez, *et al.*, 2014, p. 30)

Programm pani ka osasid paare mõistma, et nende puhul ei saagi suhe jätkuda. See

avardas naiste arusaama iseendast ja elust ning aitas kaasa lahutusele. Näiteks mõistsid mõned, et olid koos partneriga vaid sellepärast, kuna kartsid üksi jääda. Mõned tundusid, et on head emad ja sõbrad, kuid suhe enda mehega lihtsalt muutis neid kellekski teiseks. Tänu programmile leidsid nad taas endas tasakaalu ja selle säilitamiseks otsustasid abielust lahutada. Mõned naised imestasid minevikku tagasi vaadates, et miks nad üldse kunagi lasid endaga nii käituda. (Mendez, *et al.*, 2014, p. 29)

Need kliendid, kes otsustasid enda partneritega kokku jääda, andsid eriti huvitavaid vastuseid ja kinnitasid programmi efektiivsust. Näiteks tundsid mõlemad osapooled läheduse ja usalduse suurenemist, kommunikatsiooni paranemist, austust teineteise suhtes, rohkem pädlikkust probleemide lahendamise suhtes ja paremaid võimeid konfliktiga toime tulemiseks. Naised tunnistasid, et kuulsid varem meeste jutust vaid seda, mida nad soovisid kuulda, peale programmi on kindlasti kommunikatsioon paranenud. Kliendid märkisid ka, et on tunduvalt suurenenud üksteise respektimine. (Mendez, *et al.*, 2014, p. 32)

Kuigi paaride ravi suhtes antud hinnangud on vastuolulised, siis autori meelest on selle uuringu puhul klientide arvamus programmist kindlasi positiivne. Programmi läbimisel märkasid mõlemad osapooled nii endas kui abielus/suhtes positiivseid muutuseid. Selle uurimuse põhjal võib järeldada, et paariteraapia aitab muuta suhte dünaamikat ning parteritel üksteist paremini mõista. Samui aitab see mõnedel paaridel mõista vajadust lahkuminekuks.

3. EELK PEREKESKUSE SISEMISE KINDLUSE PROGRAMMI UURIMUS

Käesolevas peatükis on kirjeldatud lühidalt programmi sisu ja eesmärk. Lähtuvalt programmist on peatükis välja toodud uurimuse eesmärgid, püstitatud uurimisküsimused ning uurimisülesanded. Uuringu tegemiseks tehtud küsitlus tugineb ankeetküsitluse meetodil.

3.1 Sisemise kindluse programm

Sisemise kindluse rühmateraapiaprogramm loodi Tartu ülikooli teadlaste ja vägivalda kasutavate meestega tegelevate paarisuhtepsühholoogide koostöös. Programm on suunatud pere- ja paarisuhtes vägivalda kasutanud meestele. Pilootprogramm toimus 2014. aastal Tallinnas. Alates aastast 2016 on programmist võimalik osa võtta ka Tartus. Tänapäevaks on läbinud programmi umbes 40 meest. Programmi raames käsitletakse meeste käitumist enda lähisuhtes, mis võis sisaldada muu hulgas psühholoogilist agressiooni, kontrollivat käitumist, füüsilist või seksuaalset kuritarvitamist. Programmi koostamisel on lähtutud mujal maailmas ja Eestis läbiviidud rehabilitatsiooniprogrammide põhimõtetest. Programm on mõeldud meestele, kelle lähisuhtes esinevad järgnevad olukorrad. (Rehabilitatsiooniprogramm, 2014, 5):

- Kalduvus oma lähedasi solvata ja mõnitada;
- Lähedaste füüsiline või sõnaline ähvardamine;
- Hirm, et vägivald võib muutuda lähedastele eluohtlikuks;
- Valitsevad raevupursked;
- Asjade lõhkumine, sellega ähvardamine või laamendamine;
- Füüsiline vägivald: löömine, peksmine, kinnihoidmine, kägistamine, vägivaldsed seksuaalsed vahekorrad;
- Vajadus valitseda ja kontrollida lähedaste elu.

Programmi eesmärgiks on pakkuda meestele võimalust oma käitumiste muutmiseks ja vägivallast loobumiseks. Selleks peatatakse sisemist kindlust tõstvatel teemadel, sest vägivald saab tihti alguse sisemisest ebakindlusest ning enesekindluse kasv on aluseks täisväärtuslikule lähisuhtele. (Rehabilitatsiooniprogramm, 2014, lk 6)

Sisemine Kindluse Programmis keskendutakse perevägivalla katkestamiseks vägivalla teo toime pannud meestele. Programmis soovitakse eraldada vägivallategu selle toimepanijast ning seepärast ei kasutata stigmatiseerivat nimetust “vägivaldne mees.” Programmi läbiviijate nägemuses on pikemaajalise mõju saavutamiseks vajalik paarinõustamine ja peretöö. Seda saab läbi viia aga alles siis, kui lähisuhtevägivald on katkestatud.

Sisemise kindluse programm põhineb sarnaselt ülemaailma kasutusel oleval kognitiiv-käitumusliku ja feministliku lähenemise kombinatsioonil. Gruppi suunavad mehi kriminaalhooldajad või lepitajad, kuid osa saavad mehed võtta ka vabatahtlikult (Rehabilitatsiooniprogramm, 2014, lk 8-11). Programmi kestvus on 13+1 grupikohtumist 14 nädala jooksul. Üks kohtumine leiab aset kuue kuu möödudes, kus viiakse läbi lõpuankeet. Grupis on maksimaalselt 10 meest, kuid senise praktika kohaselt jäävad grupis käima tavaliselt 6-7 meest. Väljakukkumus sõltub tavaliselt sõltuvustest, tööst või liiga kaugest asukohast. Programm on ülesehitatud selliselt, et esmalt toimub meestel eelkohtumine, mis sisaldab intervjuud ning ankeeti. Igal kohtumisel on oma teema, seega programmil on kindel ülesehitus. Lühidalt jagunevad teemad järgmiselt. (Rehabilitatsiooniprogramm, 2014, lk 27-38):

1. Enesetutvustus, miks programmist osa võetakse, mida selle aja jooksul täpsemalt tehakse, meeste ootused ja eesmärgid, distsipliin ja muud üldised teemad;
2. Individuaalsed eesmärgid. Mis/miks on vägivald, vägivallaliigid, vägivaldse suhte tunnused;
3. Suhted ja suhtlemine, tunded
4. Meheks/isaks/kaaslaseks/pojaks olemine;
5. Vägivalla üldine arutelu;
6. Meie käitumise mõju meie lastele;
7. Filmi vaatamine ja arutelu selle üle;
8. Vägivald minu paarisuhtes, enda loo rääkimine;

9. Vägivald minu paarisuhtes jätk;
10. Tunded (pettumus/kurbus/ärevus/viha/), emotsioonid, empaatia;
11. Tunded ja nende väljendamine;
12. Kokkuvõtte ja muutused;
13. Kokkuvõtte ja enese analüüs;
14. Grupi lõpetamine, tagasisidestamine.

3.2 Uurimuse läbiviimine

Autor viis EELK Perekeskuse “Sisemise kindluse programmis” osalenud meeste seas uurimuse läbi ajavahemikul märts kuni aprill 2018. Küsimustik saadeti meestele, kes olid selle programmi läbinud. Kokku kaasati uuringusse 25 meest. Umbes 15 meest (kes olid programmis samuti osalenud) jäeti nende eesti keele oskuse või e-maili puudumise tõttu küsitlusest kõrvale. Kuna programm on ainuke omalaadne Eestis ning ka suhteliselt uus, on eesmärgiks analüüsida selle programmi tulemuslikkust. Seega uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada, kas grupist osavõtmine muutis meeste käitumist ning katkestas meeste vägivaldsuse paarisuhtes.

Andmete kogumiseks kasutati ankeetküsitlust. See andis võimaluse suurelt hulgalt uuritavatest saada lühikese aja jooksul vastused, seehulgas tagades vastajatele anonüümsuse.

Küsitlus viidi läbi *Google Docs* keskkonnas. Küsimustik koosnes 31 küsimusest, nendest 15 olid valikvastustega ning 16 avatud küsimused. Küsimustik oli koostatud võimalikult lihtsalt ja neutraalselt, arvestades tundlikku sihtrühma, nende erinevusi vanuses ja haridustasemes.

3.3 Uurimustulemuste analüüs

Kokku vastas küsimustikule 12 meest. Enamik vastanutele helistasid EELK Perekeskuse grupijuhid isiklikult ning palusid küsitluse täitmist. Vähesed vastanud kinnitavad taaskord teema latentsust. Võib järeldada, et mehed tunnevad endiselt teema ja juhtunu pärast piinlikkust, soovivad antud perioodi enda elus unustada või on sellest teemast rääkimine nende jaoks ammendunud.

Küsimustiku sissejuhatav osa koosnes üldandmeid sisaldavatest ning sotsiaaldemograafilisi tunnuseid käsitlevatest küsimustest.

Kaheksa meestest olid vanuserühmas 36-50, kolm meest vanuserühmas 26-35 ning üks mees vanem kui 50 aastat. Kuuel mehel oli keskharidus, kolmel kutseharidus, kahel kõrgharidus ning ühel algharidus (vt lisa 2 joonis 1). 11 vastanut olid eestlased ning üks venelane (vt lisa 2 joonis 2). Kõik vastanud elasid Põhja-Eestis. Viis meestest olid abielus, 5 vaba-abielus (või omasid elukaaslast) ning kaks olid vallalised. 11 meest olid koos sama partneriga, kellega enne programmist osavõttu. 20% vastanutest olid vallalised (vt lisa 2 joonis 3). Kuuel mehel oli üle kahe, kolmel oli 1-2 last ning kolmel mehel polnud lapsi (vt lisa 2 joonis 4). Andmete põhjal võib järeldada, et valimis osalenud mehed olid väga erineva taustaga. Enamik meestel olid lapsed ning nad olid koos endiselt sama partneriga, kellega olid koos enne programmist osavõtmist.

Teine osa puudutas meeste olukorda enne programmist osavõtmist. 42% meestest oli enne programmiga liitumist kokku puutunud politseiga seoses enda ebaseadusliku tegevusega. Küsimusele, mis põhjustel politseiga kokku puututi, olid vastused näiteks “*Perevägivallaga seoses,*” “*Naine arvas, et ma jälitan teda, siis politsei helistas ja hoiatas ja sellega asi piirdus.*” Küsimusele “*Kas olete olnud vägivaldne väljaspool enda lähisuhet (olete kasutanud vaimset või füüsilist vägivalda mõne sõbra, tuttava või võõra peal)*” vastas 82% meestest, et pole väljaspool lähisuhet vägivaldne olnud. Kaks vastanut tõid välja, et on alkoholi tarvitamise tõttu liialt ärritunud olnud ning ennast ka alkoholijoobes olles kaitsnud. Mehed tunnistasid, et enne grupiga liitumist oli nende olukord kodus ning nende enda enesetunne ebakindel. Näiteks vastas üks meestest: “*Olukord oli ahastamapanev, jõuetu. Puudus võimalus koostööle, kuivõrd mina*

iskilkult oli sattunud oma abikaasa poolse pere füüsilise ja vaimse rünnaku alla.“ Oli ka neid vastanuid, kes leidsid, et nende olukord kodus ja enda enesetundes oli tavapärane.

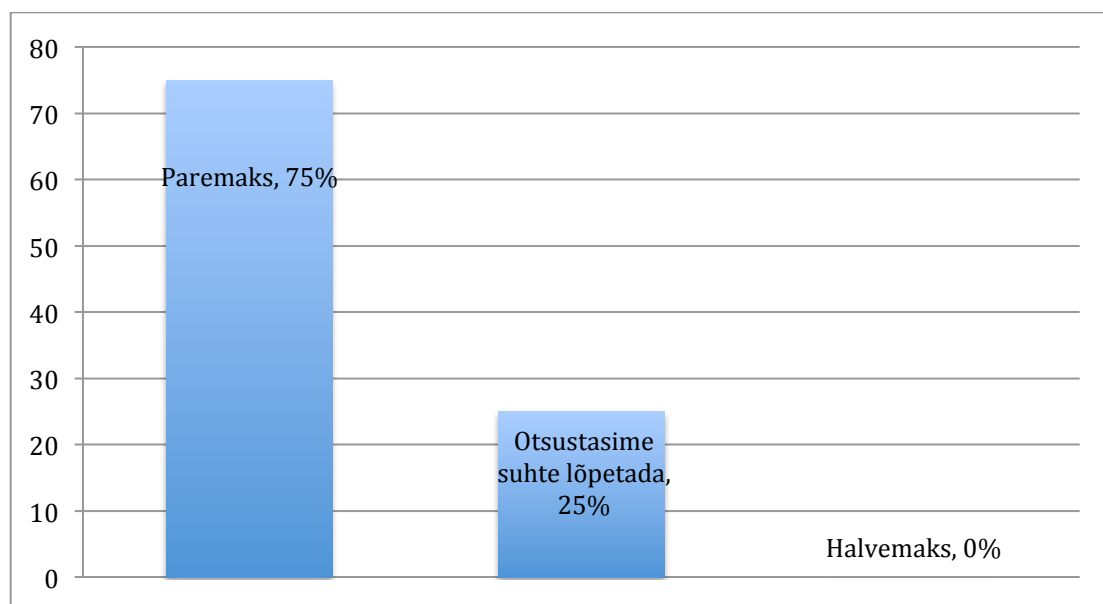
Järgnev plokk oli suunatud Sisemise kindluse programmist osavõtmisele ja selle ajal toimuvatele muutustele. Esmalt uuriti meestelt, et kuidas nad grupist kuulsid või kes nad sinna suunas. Kolm meest kuulsid programmist reklaami kaudu (vastavalt kas läbi sotsiaalmeedia või raadio), kolmele mehele soovitas programmi nende abikaasa ning ülejäänud mehed suunas programmi kas politsei, prokuratuur, kohus, või lastekaitsetöötaja. Järgnevalt uuriti meeste käest, millal nad tundsid esimest muutust endas ning milline see muutus oli. Enamik mehed väitsid, et esimest muutust märkasid nad peale esimest kohtumist. Paljud tõid välja, et nad muutusid rahulikumaks, andsid nii öelda alla sellega, et grupiga liitusid, kogeti positiivset tunnet. Mehed vastasid näiteks: *“Muutused vist algasid peale teist kohtumist, sain rohkem teada, vaatasin probleemide peale teise pilguga,” “Esimesel tunnil. Kõik grupis osalejad olid väga avatud, ”Tekkis positiivne tunne ja tugi,” “Muutus toimus ehk mõtlemises,” Muutus oli seotud nõ allaandmisega, võimega sinna gruppi tulla ning püüid teisi inimesi mõista,” “Ei oska öelda millal, kuid muutusena peaksin enda puhul seda, et jäin paljudes kordades rahulikuks ja püüdsin konfliktiolukordades mitte nii väga kaasa minna. Püüdsin oma käitumist teadlikult kontrolli all hoida, et mitte tegutseda emotsioonide najal.”*

11 meest tundsid, et grupi iga kohtumine oli nende jaoks vajalik. Eriti toodi välja, et kohtumistel käsitletavat teemat pakkusid neile huvi. Mehed selgitasid: *“Oli vajalik sest see tõi minu ellu mingit erinevust ja andis võimalus olla kodust eemal ja tegeled ENDA JAOKS vajalike asjadega,” “Vajalik leida vastuseid oma küsimustele seoses perevägivallaga,” Suhetlemisvõimalus sama probleemvaldonna inimestega,” Me kasvasime kiiresti nõ klubiks, kus elasime läbi üksteise lugusid ja käekäiku. Kindlasti oli suureks toeks raske aja (perest eemal) üleelamisel,” Nädalas korra meestega kokku saada ja oma muresi ja olukordi lahti rääkides mõjus see väga rahustavalt.”*

Järgnevalt uuriti meestelt, kas ja mis muutuseid nad endas nägid ajal, kui grupist osa võtsid. Kõik mehed vastasid, et tundsid muutuseid. Näiteks vastas üks mees: *“Leidsin endas uuesti tasakaalu. Tulla toime oma emotsioonidega. Olen peale grupitööd rahulik*

ja ei ärritu.” Teine mees lisas: “Võime hinnanguid mitte anda ning ennast mitte tingimata keskkohale, kõige olulisemaks paigutada.”

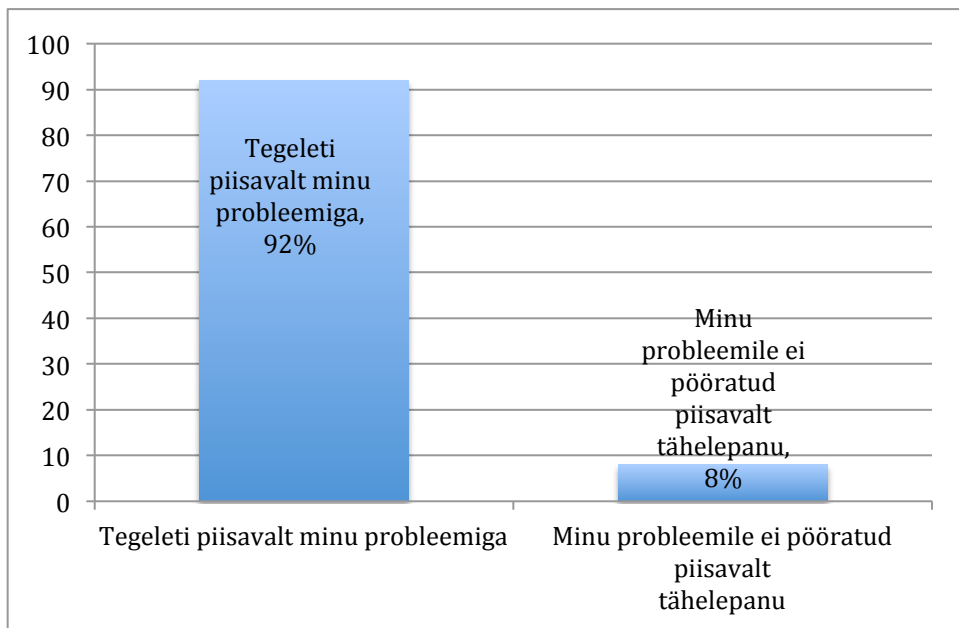
Meestelt küsiti ka suhete kohta nende partneritega. Üheksal mehel muutus suhe partneriga paremaks. Kolm meest vastasid, et nad otsustasid oma suhte lõpetada (Joonis 1).

Joonis 1. Vastanute läbisaamise muutus enda partneriga (programmi ajal) (autori koostatud)

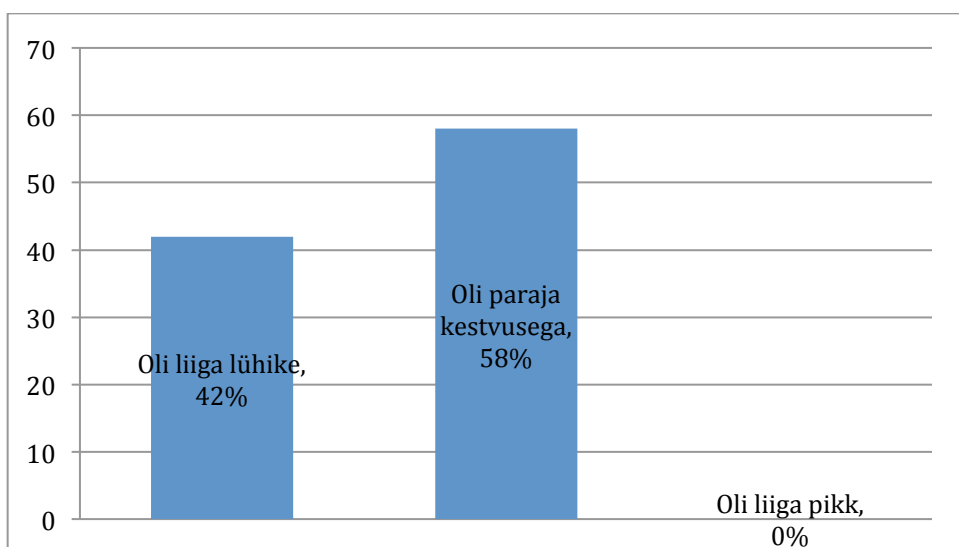
Järgnevalt uuriti, et mida programmist osavõtt neile õpetas. Vastused olid järgnevad: “Alati on võimalik lahendada olukorda erineval viisil, ja see oleneb ka minust,” “Enese armastuse vajadust,” “Kuula, pane tähele ja õpi,” “Õpetas seda, et kunagi ei ole ühest selget vastust olukordadele. Nõ jõupositsioonilt oma (isegi kui see on ainuõige) seisukoha läbisurume ei lahenda probleemi. Kui üks ei taha, siis kaks ei saa,” “Enda emotsioone veelgi rohkem vaos hoidma, olukordadega, mida ei saa kiiresti muuta, leppima. Partneri vajadusi nägema”

Enamik mehi leidis, et grupis tegeleti piisavalt nende probleemidega, kõik said rääkida ja vastuseid oma küsimustele, vaid üks mees vastas, et tema probleemile ei pööratud piisavalt tähelepanu (Joonis 2).

Joonis 2. Vastanute arvamus, kui palju pöörati grupis nende probleemidele tähelepanu (autori koostatud)

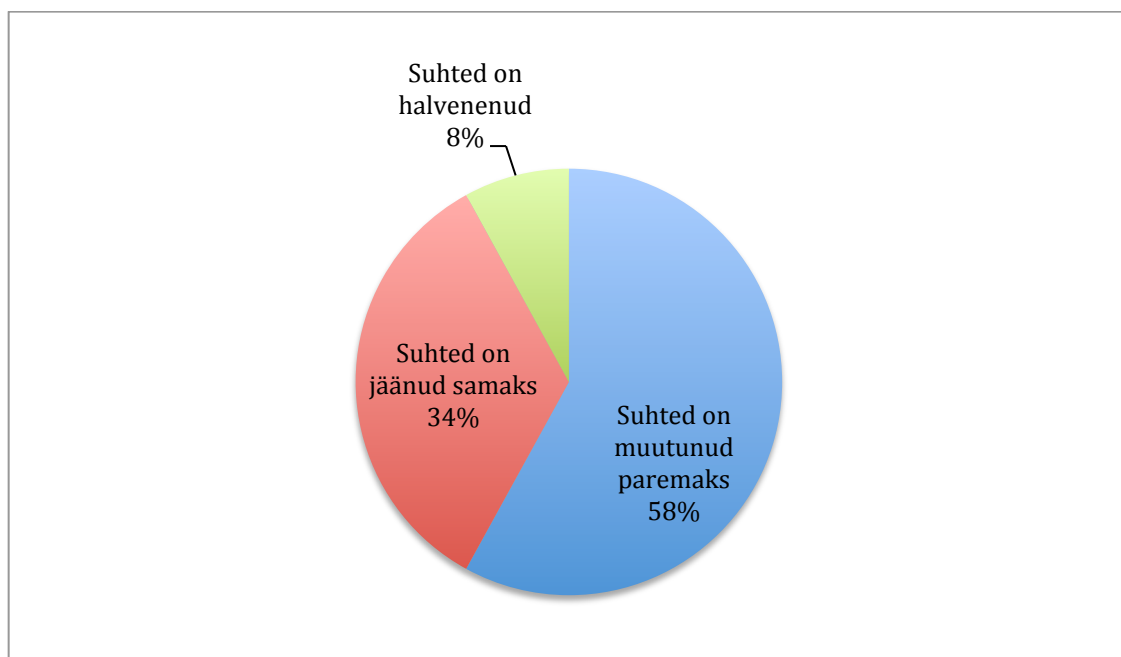
Üks mees vastas näiteks *“Tegeleti kõigi osalejate probleemidega ja see andis ka oma kogemust, mõtlesin, kuidas mina käituks sel korral või kuidas reageeriks. Ja nüüd ei tee selliseid vigu, võtan kasutusele saadud kogemused.”* Teine mees lisas: *“Meie grupp oli võrdlemisi (tänuväärset) pisike, intiimne, saime kõik väga palju tähelepanu ja aega. See on fantastiline.”* 58% vastanute jaoks oli programmi pikkus paraja kestvusega, 42% leidsid, et programmi kestvus oli liiga lühike (Joonis 3).

Joonis 3. Vastus küsimusele: “Kas programmi kestvus oli piisav?” (autori koostatud)

25% meestest käis lisaks ka EELK Perekeskuse teraapias. Üks teraapiast osavõtja selgitas, mida ta teraapias juurde sai: *“Inimlikust ja paarisuhte aspektist on see parim kogemus, mis mul olnud on - saame vabalt ja suunatult oma probleeme lahata ning koos lahendusi otsida.”*

Viimane plokk analüüsis meeste hoiakuid, suhtumist ja elukäiku peale programmi. 58% on muutunud suhted paremaks, 34% on jäänud suhted samaks ning 8% vastas, et suhted on halvenenud. Küsimusele, kas mehed on peale programmi läbimist uuesti lähisuhtevägivallateo toime pannud, vastasid kõik eitavalt (Joonis 4).

Joonis 4. Vastus küsimusele “Kas olete uuesti lähisuhtevägivalla teo toime pannud?” (autori koostatud)

Samuti polnud keegi vastanutest kasutanud üldse mingit vägivalda peale programmi läbimist. Meestelt küsiti, kas nad soovitaksid programmi ka teistele meestele. Kõik vastasid, et nad soovitaksid programmi. Enamik leidsid, et see programm parandab suhtlemisoskust. Vastati järgnevalt: *“Iga üks valib ise, aga mina soovitaks, see ei teeks halba ja paneb mõtlema ja hindama oma tegu ja tagajärjed,”* *“Jah. Programm on vajalik meestele (või naistele kes on vägivaldsed). Praeguses ühiskonnas tegeletakse*

ainult ohvritega ja "süüdlased" tembeldatakse koheselt kriminaalideks," "Jah, kasvõi enesearengu pärast, see andis võime ennast analüüsida ning teist partnerit hoolimata kõigest mõista, armastada." Meestele anti võimalus arvamuse avaldamiseks, milline meetod oleks nende meelest parim lähisuhtevägivalla ennetamiseks. Vastati, et abistav oleks: antud gruppi suunamine, rohkem loenguid, mõistvam suhtumine, rohkem koostööd osapoolte vahel, probleemist rääkimine, loengud ja töö iseendaga. Üks vastanu lisas: *"Kursusel käsitletud teemadega kokkupuutumine näiteks koolieaes, ideaalis loomulikult toetuse leidmine rasketele hetkedel."* Veel küsiti meestelt: kuidas läheneksite Teie lähisuhtevägivalla toime pannud meestele? Kas programmi suunamine on oluline? Kas lisaks programmile oleks meeste abistamiseks veel võimalusi? Kui jah, siis milliseid? Leiti, et programmi läbimine peaks olema kohustuslik. Samuti leiti, et aitaks kogemuste jagamine, näiteks positiivsete juhtumine kuulmine oleks väga motiveeriv. Pakuti välja ka rohkem eravisiite terapeudide juurde. Üks mees vastas: *"Arvan, et kui iga mees jagab oma kogemust, mis on temal juhtunud ja teised mehed ümber kuulavad, siis on sellest mõlemale osapoolle palju abi. Omavaheline jagamine ja arutamine. (lugesin sellist raamatud "Miks ta seda teeb" Lundy Bancroft, kuidas mõtlevad vihased ja kontrollivad mehed, siis seal on üks ütlemine, et oma partneri vastu peab olema lugupidamine."*

Lõpetuseks anti osalejatele vaba võimalus lisada midagi teemakohast, mis neil veel meelel. Üks mees kirjutas: *"Praegune lähisuhtevägivalla teema on ühepoolne. Pärast iga avaldust politseile jaotatakse osalejad koheselt süüdlaseks ja ohvriks. See on täielikult vale lähenemine. Mõlemad osapooled tuleks üle kuulata - seda mitte politsei poolt vaid terapeud peaks olema otsuse langetaja."*

3.4 Järeldused

Läbiviidud uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada, kas grupist osavõtmine muutis meeste käitumist ning katkestas vägivaldsuse paarisuhtes. Analüüsides vastanud mehi, siis võib järeldada nende vastustest, et enamik oskavad ennast peale programmi rohkem analüüsida, tänu õpitud meetoditele on nende suhted paranenud ning nad suudavad kontrollida enda viha ja vägivaldsust. Kõik vastanud kinnitasid, et peale

programmi läbimist pole nad enam lähisuhtes ega ka teistes olukordades vägivalda kasutanud. Mehed on leidnud sisemise kindluse ja tugigrupp aitab neid selles.

Mehed vastasid peamiselt, et oskavad paremini suhelda ja ennast analüüsida. Leiti järgnevat:

- jõupostitsioonil olemine ja enda arvamuse läbisurumine pole lahendus;
- ennast tuleb osata armastada ja suhtlemisel tuleb arvestada teistega;
- programmi mõju oli positiivne;
- leiti endas tasakaal ja osatakse õpitud teadmisi rakendada enda lähisuhtes.

Teiseks, Kas programm on lähisuhtevägivalda kasutanud meeste mõju avaldanud? Sellele küsimusele saab vastata jaatavalt. Kõik vastanud kinnitasid, et pole vägivalda enam lähisuhtes kasutanud. Nad oskavad toime tulla enda emotsioonidega ja ei vaja enda väljendamiseks vägivalda. Suhtlemine ja rääkimine on võtmesõnadeks.

3.5 Soovitused

Eesti ühiskonnas on lähisuhtevägivalla juhtumite puhul levinud must-valge maailmapilt, kus lähisuhtevägivalla puhul peetakse üht poolt “ohvriks” ja teist “süüdlaseks.” Juhtumitesse ei süüvita piisavalt ning toimub kiire sildistamine. Seda tundsid ka uuringust osa võtnud mehed. Lähisuhtevägivalla juhtumitesse tuleb teisiti suhtuda. Tänaasel päeval täidab politsei sündmuskohal lähisuhtevägivalla infolehe ja vajadusel eraldab ohvri vägivallatsejast või rakendab mõnd muud meetet vägivallatseja vastu. Lähisuhtevägivalla infoleht edastatakse piirkonnapolitseinikule/ noorsoopolitseinikule, kes võtab üldjuhtudel järelkontrolliks ühendust vaid ohvriga (erandiks raskemad või korduvad juhtumid). Sellest pole autori arvates aga piisavalt kasu. Politseinikel puudub vastav väljaõpe ning lisaks lasub neil suur töökoormus, mis ei lase iga perega piisavalt tegeleda. Tihti ei soovi osapooled ka edasipidi suhelda just politseiga, sest see on ebameeldiv ning hirmutav. Autori meelest on politsei paljude Eesti inimeste jaoks endiselt hirmutav ning nendega puudub usaldussuhe. Politsei võib (ja peabki) juhtumi registreerida, kuid perega peaks kindlasti hiljem suhtlema neutraalne tugisõnik või terapeut, kes kuulab mõlemaid osapooli ning pakub lahendusi.

Meeste "halvaks" tembeldamine ning kohealt erinevate sanktsioonide määramine ei lahenda probleemi. Muutmisprotsessi peaks alustama juba haridusteest, kus lapsi viidaks kurssi lähisuhtevägivaldaga ja selle mittetolereerimisega. Lisaks oleks palju abi seadusandluse muudatusest. Ühtse seaduse loomine, mis käsitleb lähisuhtevägivalda, selle keelatus ja karistusi või muid mõjutusmeetmeid, paneks inimesi paremini mõistma. Meeste sellistesse programmidesse nagu Sisemise kindluse programm suunamine oleks samuti üheks heaks võimaluseks. Seda kinnitavad ka mehed, kes programmis juba osalenud. Kindlasti peaks programm olema avatud stasionaarselt. Tihti tekib inimestel abi saamise vajadus ootamatult. Kui programmiga saab liituda vaid kord-kaks aastas, võib selleks ajaks tahtmine ja motivatsioon kadunud olla. Kuna vastuste põhjal tuli välja, et programm võiks kesta kauem, siis lahendaks aastaringne liitumine sellise murekoha. Igal mehel oleks võimalus kohealt huvi tekkimise või vajaduse korral liituda. Iga liige saaks programmist osa võtta kuni sisemine kindlus on saavutatud. Programmi kõrval võiks olla ka paariteraapia, mis aitaks muuta suhte dünaamikat. Üks inimene ei saa kahe inimese vahelist paremaks muuta. Vaja on mõlema osapoole pingutust ja tahet. Tihti on üks osapool suhtes vägivaldne mõlema osapoole süü tõttu. Tsiteerides üht vastanut: "*Kui üks ei taha, siis kaks ei saa.*"

KOKKUVÕTE

Lõputöö teemaks on “Lähisuhtevägivalda katkestamise mudeli mõju mehele ja tema perekonnale (Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku Perekeskuse näitel).

Töö on aktuaalne praktilisest ja teaduslikust aspektist. Lähisuhtevägivald on Eestis laialt levinud probleem ja sellega tuleb üha rohkem tegeleda. Samuti pole vägivaldseid tegusid paarisuhtes toime pannud meeste ja nendele suunatud tugiprogrammide kohta varem Eestis teadusuuringuid tehtud.

Lõputöös on välja toodud lähisuhtevägivalda kohta tehtud rahvusvahelised uuringud. Enamik rahvusvahelised programmid, mis on mõeldud lähisuhtes vägivalda kasutanud meestele, on soopõhised. Esimesed sellised programmid tekkisid juba 1977. aastal. Töös toodi välja “Naiste väärkohtemise ennetamise” projekt, mille tulemused olid väga positiivsed: 6 kuu jooksul, peale programmi läbimist, kasutas vaid üks mees enda naise peal vägivalda. Lisaks nendele, on välismaal toimivad paaridele suunatud teraapiad.

Uurimistöö eesmärgiks oli välja selgitada, kas EELK Perekeskuse Sisemise kindluse grupist osa võtmine muutis meeste käitumist ning katkestas vägivaldsuse paarisuhtes. Tugenedes eesmärgile, püstitati uurimisküsimused:

- Kas programm on lähisuhtevägivalda kasutanud meestele mõju avaldanud?
- Millised muutused on meestes enda meelest toimunud ja kuidas nad ise hindavad programmi mõju?
- Milliseid võimalusi lähisuhtevägivalda sekkumiseks mehed ise leiavad?

Eesmärgi saavutamiseks koostas autor küsimustiku, mis koosnes 31st küsimusest, nendest 15 olid valikvastusega ning 16 avatud küsimused. Küsimused olid koostatud võimalikult lihtsalt ja neutraalselt, arvestades sihtrühma tundlikkust ning erisusi. Autor kasutas lõputöö koostamisel ankeetküsitluse meetodit. Küsimused saadeti 25le grupist osa võtnud mehele. Nendest 12 meest vastasid, kusjuures enamik vastanutele helistasid grupijuhid isiklikult ning palusid küsitluse täitmist. Väheste vastanute põhjal võib järeldada, et mehed tunnevad juhtunu pärast endiselt piinlikkust, soovivad antud perioodi enda elus unustada või on see teema nende jaoks ammendunud.

Arvestades küsitluse käigus saadud vastuseid ja järeldusi, võib väita, et programmi eesmärk sai saavutatud. EELK Perekeskuse Sisemise kindluse grupist osa võtmine muutis meeste käitumist. 100% vastanutest väitis, et pole peale programmist osavõtmist vägivalda lähisuhtes enam kasutanud ning nende suhtelmisoskus paranes. Mehed tunnistasid, et grupp on muutnud neid rahulikumaks ning nad oskavad olukorda teisiti näha ja tujudega mitte kaasa minna. 80% vastanutest väitis, et suhe partneriga on muutunud paremaks, vaid 20% otsustas suhte lõpetada, mitte keegi ei vastanud, et suhe oleks programmist osavõtuga muutunud halvemaks. Kõik vastanud soovivad programmi ka teistele meestele, kes on kasutanud lähisuhtes vägivalda.

Lõputöös püstitatud uurimisküsimused said vastused ning uurimisülesanded täidetud. Lõputöö eesmärk realiseeriti. Programm avaldas meestele positiivset mõju, mehed on muutunud rahulikumaks, nende suhtelmisoskus paranes, suurenes sisemine kindlus ning olukordi osatakse teisiti näha. Küsitletud leiavad ise, et lähisuhtevägivalla ennetamine peaks algama juba haridusteest, samuti aitaks suurem ühiskondlik diskussioon. Kõik vastanud soovivad lähisuhtevägivalla ennetamiseks EELK Perekeskuse Sisemise kindluse programmi.

Autor leiab, et ühiskonnast peab muutuma must-valge maailmapilt, kus lähisuhtevägivalla puhul peetakse üht poolt “ohvriks” ning teist “süüdlaseks.” Lähisuhtevägivald on väga tundlik teema ning sellesse tuleb teisiti suhtuda. Muutused peaksid toimuma juba haridusteest, et suureneks juba noorest eest alates teadlikkus lähisuhtevägivallast. Sellele aitaksid kaasa teemakohased õppeained.

Iga lähisuhtevägivalla juhtum vajab süvitsi tegutsemist ning selleks peavad erinevad ametkonnad enda töö selgelt piiritlema. On vaja selgust, kus algab ühe või teise ametkonna vastutus. Arvestades lähisuhtevägivalla statistikat ning selle stabiilsust, võib väita, et senised meetodid sellega tegelemiseks pole toimivad. Autor leiab, et üheks lähisuhtevägivalla ennetamise ja katkestamise võimaluseks oleks EELK Perekeskuse Sisemise kindluse grupist osa võtmine. Grupp peaks olema avatud statsionaarselt ning iga üks peab saama võimaluse sellest osa võtta.

SUMMARY

The name of this thesis is “Intimate partner violence interruption model impact for man and his family on the example of The Family Center of Estonian Evangelical Lutheran Church.” It is significant from a practical and a scientific point of view. Intimate partner violence (IPV) is a widespread problem in Estonia and needs to be addressed more. In Estonia earlier researches have not been done about men who have committed an act of intimate partner violence. Neither have there been done researches about support programs which are targeted for men who have committed an act of intimate partner violence.

Intimate partner violence is defined by different theories and approaches: sociobiological theory, psychological theory, lifestyle theory and social theory. In 2017, 2632 intimate partner violence cases were registered in Estonia, although the number could be larger because intimate partner violence is very latent.

This thesis focuses on different international studies which show that programs which are meant for men who have committed an act of intimate partner violence are gender based or in a form of couple therapy. The first programs for men who used intimate partner violence were published in 1977 in United States of America, and in Europe about 25 years ago. Today there isn't much information collected about this topic. This thesis gives a review about one gender based program and one group therapy based program. Both programs were effective.

The purpose of this thesis was to find out if the program of The Family Center of Estonian Evangelical Lutheran Church (EELC) is effective in changing men's behavior and stopping the violence in intimate partner relationship. The main goal was to find out:

- Is the program effective.
- Do men feel changes after attending the program.
- What are the possibilities to stop intimate partner violence.

KASUTATUD KIRJANDUS

Allaste A.-A. & Võõbus V., 2008. *Vägivald lähisuhtes: selle põhjused ja võimalikud lahendused*. [Võrgumaterjal] Leitav: [http://rahvatervis.ut.ee/bitstream/1/4021/1/Allaste_ ja_Võõbus_2008.pdf](http://rahvatervis.ut.ee/bitstream/1/4021/1/Allaste_ja_Voobus_2008.pdf) [Kasutatud 28.03.2018].

Beckmann S., Dotterud P. K., Dully C., Geldschläger H., Jungnitz L., Kraus H., Logar R., Lorentzen J., Puchert R., Schweier S. & Stabingis A. J., 2010. Programas Europeos de Intervención para Hombres que Ejercen Violencia de Género: Panorámica y Criterios de Calidad. *Psychosocial Intervention*, nr 19(2), lk 181-190.

Brannen J. S., Rubin A., 1996. Comparing the Effectiveness of Gender-Specific and Couples Groups in a Court-Mandated Spouse Abuse Treatment Program. *Research on Social Work Practice*, nr 6(4), lk 405-424.

Carr A., 2014. The evidence base for couple therapy, family therapy and systemic interventions for adult-focused problems. *Journal of Family Therapy*, nr 36, lk 158-194.

Council of Europe, 2011. *Euroopa Nõukogu naistevastase vägivalda ja perevägivalda ennetamise ja tõkestamise konventsioon*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://rm.coe.int/1680462531> [Kasutatud 08.01.2018]

Eesti Naisteühenduste Ümarlause Sihtasutus, 2014. *Käsiraamat lasteaednikele*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.enu.ee/naistevastane-vagivald/index.php?keel=1&id=579> [Kasutatud 01.05.2018]

Gesetz zum zivilrechtlichen Schutz vor Gewalttaten und Nachstellungen (2001) 1.3.2017 I 386

Johson P. M., 1995. Patriarchal Terrorism and Common Couple Violence: Two Forms of Violence against Women. *National Council on Family Relations*. 57(2), lk 283-294

Justiitsministeerium, 2017. *Kuritegevus Eestis 2017*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevuseestis_2017_veebi01.pdf [Kasutatud 02.04.2018].

Justiitsministeerium, 2014. *Justiitsministeerium allkirjastas Instanbuli konventsiooni*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.just.ee/et/uudised/justiitsminister-allkirjastas-istanbuli-konventsiooni>

Justiitsministeerium, 2013. *Karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse seletuskiri. Seletuskiri.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/elfinder/article_files/karistusseadustiku_ja_sellega_seonduvalt_teiste_seaduste_muutmise_seaduse_eelnou_seletuskiri_3.12.2013.pdf [Kasutatud 01.05.2018]

Karakurt G., Whiting K., van Esch C., Bohlen SD., Calabrese JR., 2016. Couples Therapy for Intimate Partner Violence: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Journal Of Marital And Family Therapy*, nr 42, lk 567-583

Karistusseadustik (2002) RT I, 30.12.2017, 29

Kase, H., 2004. Lähisuhtevägivald. Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut

Lee J., Harley R. V., 2012. The male fight-flight response: A result of SRY regulation of catecholamines?. *Bioessays* 34: lk 454-457.

Linno M., Soo K. & Strömpl J., 2011. *Juhendmaterjal perevägivald vahendamiseks ja ennetamiseks.* [Võrgumaterjal] Leitav: http://lft.ee/admin/upload/files/perevagivald_juhis_kovidele_veebi.pdf [Kasutatud 04.04.2018].

McCullum E. E., Stith M. S., 2008. Couples Treatment for Interpersonal Violence: A Review of Outcome Research Literature and Current Clinical Practices. *Violence and Victims*, 23(2), lk 187-201

Medez M., Horst K., Stith M. S., McCullum E. E., 2014. Couples Treatment for Intimate Partner Violence: Clients' Reports of Changes During Therapy. *Partner Abuse*, nr 5(1) lk 21- 40.

National Federation of Associations and Centers for the Care of Authors of Domestic and Family Violence, 2015. *Pioneers of action against perpetrators of violence.* [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.fnacav.fr/historique/> [Kasutatud 21.01.2018]

Opferhilfe. *Häusliche Gewalt. Hilfreiche Hinweise und Tipps.* [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.opferhilfe-berlin.de/wpcontent/uploads/2011/05/haeusliche_gewalt_web.pdf [Kasutatud 10.02.2018]

Pettai I., Narits R., Kaugia S., 2015. Perevägivald juriidilise regulatsiooni hetkeseis ja perspektiiv Eesti õiguspraktikute küsitluse põhjal. *Juridica* nr 9, lk 645-659

Pettai I., Kase H., 2014. *Lähisuhtevägivald Eestis tervishoiutöötaja pilgu läbi.* [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/eesmargid_ja_tegevused/Norra_toetused/Koduse_ja_soopohise_vagivald_vahendamise_programm/tulemused._meedikute_kusitus.pdf [Kasutatud: 10.04.2018]

Politsei- ja Piirivalveamet. *Lähisuhtevägivalla teabeleht*. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www2.politsei.ee/dotAsset/369432.pdf> [Kasutatud 01.05.2018]

Stith M. S., McCollum E. E., Amanor-Boadu Y., Smith D., 2012. SYSTEMIC PERSPECTIVES ON INTIMATE PARTNER VIOLENCE TREATMENT. *Journal of Marital and Family Therapy*, nr 38(1), lk 220-240.

Tallinna Naiste Kriisikodu, 2010. *Ava silmad- ütle EI perevägivallale! Kui märkad vägivalda, sekku!* [Võrgumaterjal] Leitav: annateada.naisteabi.ee [Kasutatud 01.05.2018]

Tartu Ülikool, 2013. *Perevägivalla kuriteos süüdimõistetutele suunatud sekkumisprogrammid Eestis*. [Võrgumaterjal] Leitav: http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumentid/rake_2013_eeesti_rehabilitatsiooniprogrammide_analuus.pdf [Kasutatud 12.02.2018].

Uus M., 2007. Poliitikauuringute keskus: Kvantitatiivsed ja kvalitatiivsed meetodid probleemi kirjeldamiseks ning põhjuste tuvastamiseks. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.praxis.ee/wpcontent/uploads/2014/03/2007-Meetodid-probleemi-kirjeldamiseks-ja-pohjustetuvastamiseks.pdf> [Kasutatud: 10.02.2018]

Vabariigi Valitsus, 2014. *Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015-2020 koostamise ettepanek*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/vva_2015-2020_koostamise_ettepanek.pdf [Kasutatud 02.04.2018].

Vabariigi Valitsus, 2014. *Vägivalla vähendamise arengukava 2015-2020 koostamise ettepanek*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/vva_2015-2020_koostamise_ettepanek.pdf [Kasutatud 02.02.2018].

Vabariigi Valitsus, 2015. *Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015-2020*. [Võrgumaterjal] Leitav: https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/vagivalla_ennetamise_strateegia_2015-2020_kodulehele.pdf [Kasutatud 01.04.2018].

Venture Humanity, Inc. *Walk a Mile in Her Shoes*. [Võrgumaterjal] Leitav: <http://www.walkamileinhershoes.org/index.html> - [.WvHA KSFPIW](http://www.wvha.ksfpiw.org) [Kasutatud 12.02.2018].

Veia V., Aunma A., Beilmann M., Nahkur O., 2014. *Sisemise kindluse programm. Projekti "Rehabilitatsiooniprogramm pere- ja paarisuhtevägivallas süüdimõistetud meestele" raames välja töötatud programmi juhend*. Programmi juhend. Tartu: Tartu Ülikool.

JOONISTE JA TABELITE LOETELU

Joonis 1 Vastanute läbisaamise muutus enda parteriga (programmi ajal) (autori koostatud).....	33
Joonis 2. Vastanute arvamus, kui palju pöörati grupis nende probleemile tähelepanu (autori koostatud)).....	34
Joonis 3. Vastus küsimusele: “Kas programmi kestvus oli piisav?” (autori koostatud)	34
Joonis 4. Vastus küsimusele “Kas olete uuesti lähisuhtevägivalla teo toime pannud?” (autori koostatud).....	35

LISAD

1. Küsitlus

1. Teie vanus?

- A. 18-25
- B. 26-35
- C. 36-50
- D. vanem

2. Haridustase?

- A. Algharidus
- B. Põhiharidus
- C. Kutseharidus
- D. Kesharidus
- E. Kõrgharidus

3. Teie rahvus?

- A. Eestlane
- B. Venelane
- C. Muu

4. Teie elukoht

- A. Lõuna-Eesti
- B. Põhja-Eesti
- C. Lääne-Eesti
- D. Ida-Eesti

5. Teie praegune perekonnaseis?

- A. Vallaline
- B. Abielus
- C. Vaba-abielus (k.a elukaaslane)
- D. Lahutatud

6. Juhul, kui vastasite eelmisele küsimusele vastusega B või C: Kas olete koos sama partneriga, kellega enne programmist osavõtmist?

- A. Jah, olen koos sama partneriga
- B. Ei, mul on uus partner

7. Kas Teil on lapsi

- A. Ei
- B. Jah, 1-2 last
- C. Jah, üle 2 lapse

8. Kas olite enne grupiga liitumist kokku puutunud politseiga? vastake jaatavalt vaid siis, kui kokkupuude oli seoses ebasadusliku tegevusega, tavapärased toimingud PPA-s ei lähe arvesse?

- A) Ja
- B) Ei

9. Kui vastasite A, siis selgitage, millistel asjaoludel

10. Kas olete olnud vägivaldne väljaspool enda lähisuhet (olete kasutanud vaimset või füüsilist vägivalda mõne sõbra, tuttava või võõra peal)?

- A) Ja
- B) Ei

11. Kui vastasite A, siis kirjeldage, kelle peal vägivalda kasutasite, mis põhjusel ja millist vägivalda kasutasite.

12. Kes suunas Teid gruppi või kellelt kuulsite grupi kohta?

13. Milline oli Teie olukord enne grupiga liitumist? (Kuidas oli olukord kodus ning kuidas Te ennast tundsite?)

14. Millal märkasite grupis käies esimest muutust endas? Mis muutus see oli?

15. Kas grupi iga kohtumine oli Teie jaoks vajalik? Selgitage.

- A. Jah, oli vajalik
- B. Ei olnud vajalik

16. Selgitage, miks oli/ei olnud vajalik

17. Mis muutuseid grupis käies endas nägite? (Kas muutusite? Kas hakkasite olukorra üle teisiti mõtlema?)

18. Kuidas muutus programmist osavõtu ajal teie suhe partneriga?

- A. Paremaks
- B. Otsustasime suhte lõpetada
- C. Halvemaks

19. Mida programmist osavõtt Teile õpetas?

20. Kas grupis käies pöörati Teie probleemile piisavalt tähelepanu? Või tundiste, et tegeleti liiga palju teiste grupist osavõtjate probleemidega?

- A. Tegeleti piisavalt minu probleemiga
- B. Minu probleemile ei pööratud piisavalt tähelepanu

21. Põhjendage täpsemalt enda vastust.

22. Kas programmi kestvus oli piisav?

- A. Oli liiga lühike
- B. Oli paraja kestvusega
- C. Oli liiga pikk

23. Kuidas muutus Teie suhe partneriga peale programmi?

- A. Suhted on muutunud paremaks
- B. Suhted on jäänud samaks
- C. Suhted on halvenenud

24. Kas olete uuesti lähisuhtevägivalda teo toime pannud? Kui jah, siis mis aja möödudes peale programmi lõpetamist?

25. Kas olete peale programmi lõpetamist kasutanud vägivalda (kelle tahes peal)?

26. Kas soovitaksite antud programmi ka teistele meestele? Miks?

27. Milline oleks Teie meelest parim meetod lähisuhtevägivalla ennetamiseks?

28. Kuidas läheneksite Teie lähisuhtevägivalla toime pannud meestele? Kas programmi suunamine on oluline? Kas lisaks programmile oleks meeste abistamiseks veel võimalusi? Kui jah, siis milliseid?

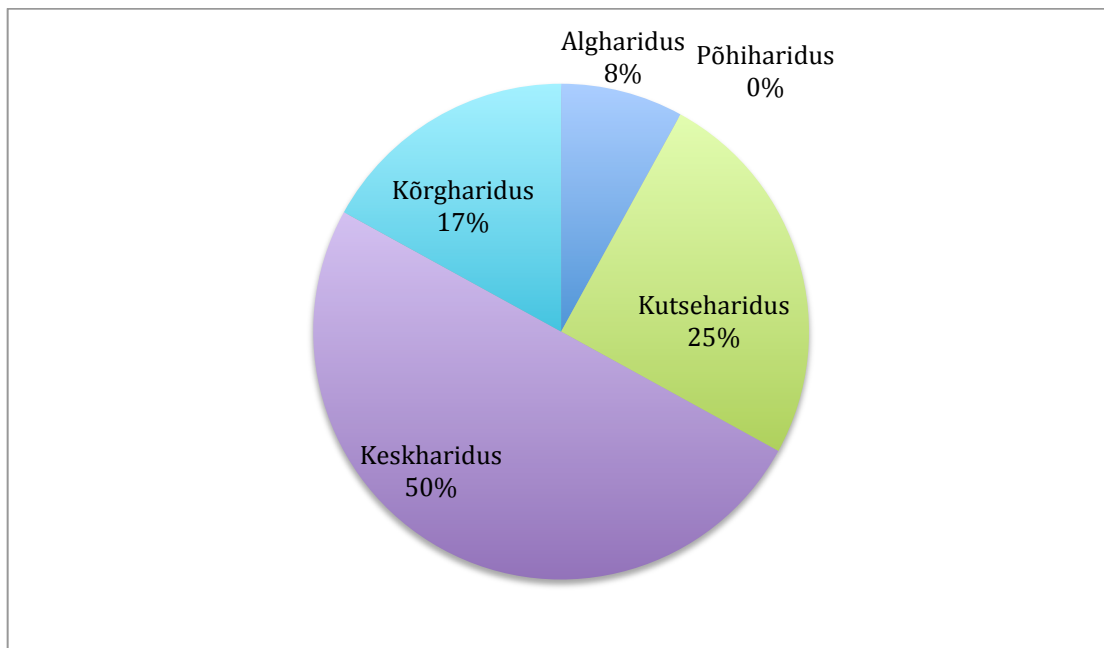
29. Kas lisaks grupile käisite EELK Perekeskuses teraapias?

- A. Jah, käisin üksinda
- B. Jah, käisin koos parteriga
- C. Ainult minu partner käis
- D. Mina ega minu partner ei osalenud

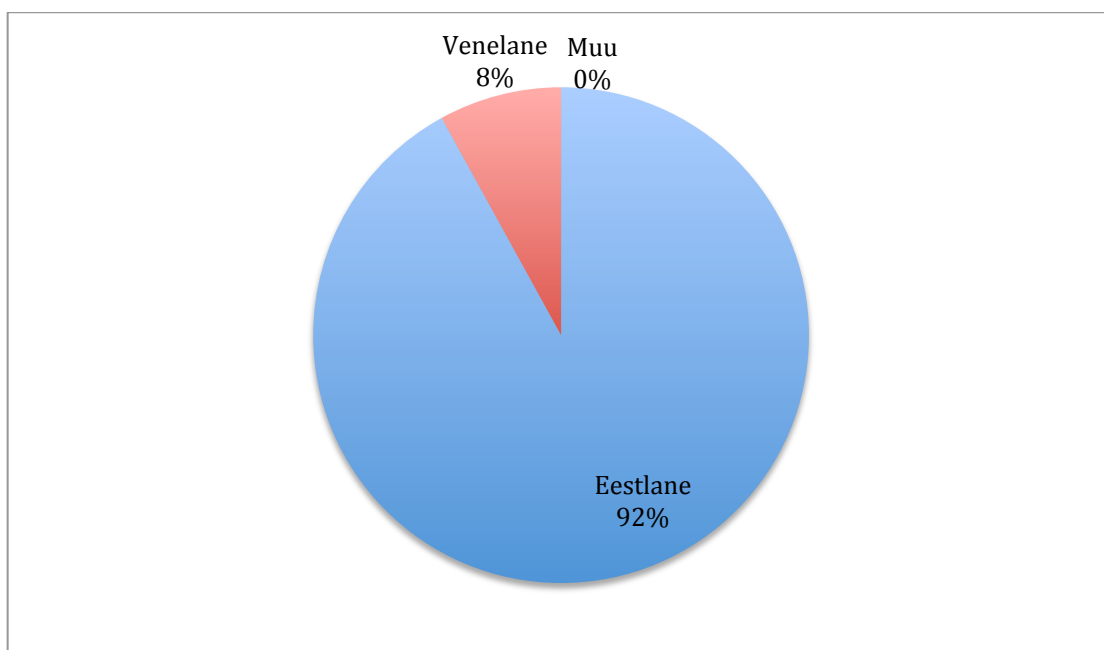
30. Kui vastasite eelmisele küsimusele jaatavalt, siis milline kogemus see oli ja kas/kuidas see aitas kaasa muutusele vägivallavaba elu poole?

31. Soovi korral võite siia enda muid mõtteid ja ideid programmi, lähisuhtevägivalla või muu teemakohase kohta jagada.

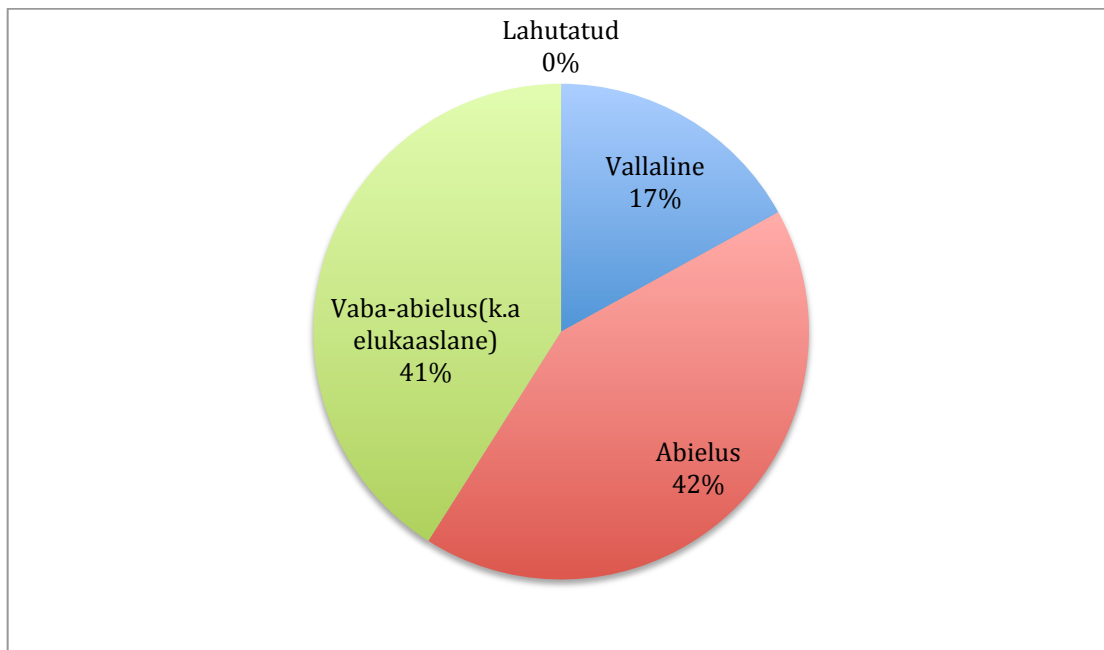
2. Joonised

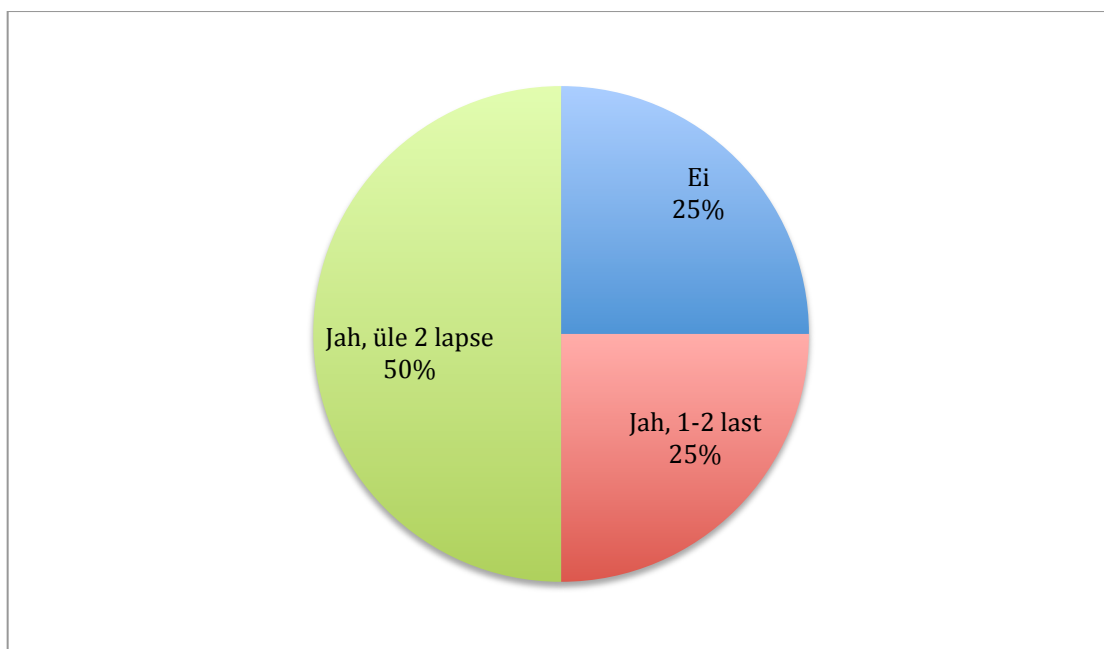
Joonis 1. Vastanute haridustase (autori koostatud)

Joonis 2. Vastanute rahvus (autori koostatud)

Joonis 3. Vastanute praegune perekonnaseis (autori koostatud)

Joonis 4. Kas vastanul on lapsi (autori koostatud)